

(Ministru kabineta
2009.gada 21.maija
rīkojums Nr. 326)

**Korupcijas novēršanas un apkarošanas pamatnostādnes
2009.–2013.gadam
(informatīvā daļa)**

Saturs

Lietotie saīsinājumi	4
1. Ievads.....	5
2. Pašreizējās situācijas raksturojums.....	5
2.1. Atbildīgās institūcijas un tiesiskais regulējums.....	5
2.2. Līdzšinējās darbības izvērtējums.....	7
2.2.1. Privāto personu ietekmes uz valsts un pašvaldību pieņemto lēmumu veidošanu (valsts sagrābšanas) novēršana un apkarošana.....	9
2.2.2. Nelietderīgas, neefektīvas un nelikumīgas valsts un pašvaldības mantas izlietošanas novēršana un apkarošana	10
2.2.3. Nelikumīgu ienākumu un izdevumu kontroles pilnveidošana.....	11
2.2.4. Korupcijas apkarošanas iespēju uzlabošana, nodrošinot ātru un kvalitatīvu kriminālprocesa virzīšanu.....	12
2.2.5. Eiropas Savienības un citu starptautisko institūciju un organizāciju finansējuma likumīgas un lietderīgas piešķiršanas nodrošināšana.....	14
2.2.6. Iekšējās pretkorupcijas sistēmas nodrošināšana un uzlabošana valsts un pašvaldību institūcijās.....	15
2.2.7. Tiesiskās apziņas celšana valsts amatpersonu un citu sabiedrības locekļu vidū jautājumos, kas saistīti ar korupciju.....	16
2.3. Korupcijas novēršanas un apkarošanas vides analīze.....	17
2.3.1. Politiskie aspekti.....	17
2.3.2. Ekonomiskā situācija.....	20
2.3.3. Sociālie faktori un kulturālā vide.....	20
2.3.4. Tehnoloģiskā vide.....	21
3. Problēmu formulējums, kuru risināšanai nepieciešams īstenot valdības politiku.....	21
3.1. Politisko partiju un to apvienību darbības kontroles nepietiekamība ļauj atsevišķām personām vai ekonomiskajiem grupējumiem realizēt ietekmi uz politisko lēmumu pieņemšanu.....	21
3.2. Valsts un pašvaldību manta, ārvalstu piešķirtais finansējums, kā arī finanšu līdzekļi un manta valsts un privātās partnerības projektos tiek izlietoti nelietderīgi vai pārkāpjot tiesību normas.....	23
3.3. Valsts amatpersonu ienākumu un mantiskā stāvokļa kontroles sistēmas nepilnību dēļ, valsts amatpersonas gūst nelikumīgus ienākumus un legalizē tos, kā arī rīkojas interešu konflikta situācijā.....	24
3.4. Iekšējās pretkorupcijas sistēmas un ētiskuma prasības valsts pārvaldē un pašvaldībās nenodrošina korupcijas iespēju samazināšanu, valsts amatpersonu zināšanas par korupcijas novēršanas prasībām un profesionālās ētikas prasībām joprojām nav pietiekamas.....	25
3.5. Iedzīvotāju tolerance pret korupciju, vāja izpratne par korupcijas nepieļaujamību un tās negatīvajām sekām sekmē korupcijas izplatību.....	25
3.6. Administratīvo procedūru veikšana valsts un pašvaldību institūcijās saistīta ar nevajadzīgu administratīvo slogu fiziskām un juridiskām personām, trūkst informācijas par valsts un pašvaldību institūciju darbību.....	26
3.7. Ilgstoša lietu izskatīšana tiesās un zema ticība tiesu varai un tās darbības kvalitātei veicina korupcijas izplatību tiesās.....	27
3.8. Noziedzīgu nodarījumu valsts institūciju dienestā augstā latentitāte, kā arī tiesu prakse saistībā ar noziedzīgiem nodarījumiem valsts institūciju dienestā rada nesodāmības sajūtu korupcijā iesaistītajām personām.....	28
4. Korupcijas novēršanas un apkarošanas politikas pamatprincipi.....	29
5. Politikas mērķis un apakšmērķi.....	29
6. Politikas rezultāti, darbības rezultāti un rezultatīvie rādītāji.....	30

7. Rīcības virzieni korupcijas novēršanas un apkarošanas politikas mērķu un rezultātu sasniegšanai	32
8. Ietekme uz valsts budžetu un pašvaldību budžetiem.....	34
9. Sasaiste ar plānošanas reģionu attīstības programmās un stratēģijās noteiktajām prioritātēm	35
10. Turpmākā rīcība.....	35
11. Pārskatu sniegšanas un novērtēšanas kārtība.....	35

Lietotie saīsinājumi.

AFCOS – Krāpšanas apkarošanas koordinācijas dienests
ANO – Apvienoto Nāciju Organizācija
GRECO – Eiropas Padomes pretkorupcijas starpvalstu grupa
KNAB – Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs
KUI – korupcijas uztveres indekss
MK – Ministru kabinets
MKK – Ministru kabineta komiteja
OECD – Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija
OLAF – Eiropas Krāpšanas apkarošanas birojs
PEST - politiskā, ekonomiskā, sociālā un tehnoloģiskā vide
PPP - publiskā privātā partnerība
VID – Valsts ieņēmumu dienests

1. Ievads

Korupcijas novēršanas un apkarošanas pamatnostādnes 2009. – 2013.gadam (turpmāk – pamatnostādnes) ir vidēja termiņa attīstības plānošanas dokuments un turpinājums iepriekšējā plānošanas periodā apstiprinātajām pamatnostādnēm „Korupcijas novēršanas un apkarošanas valsts stratēģija 2004. – 2008.gadam” (apstiprināta ar Ministru kabineta 2004.gada 9.marta rīkojums Nr.153 „Par pamatnostādnēm „Korupcijas novēršanas un apkarošanas valsts stratēģija 2004.-2008.gadam””). Lai valstī visas politikas jomas būtu integrētas, pamatnostādnes ir izstrādātas, ņemot vērā Latvijas Nacionālā attīstības plāna 2007. – 2013.gadam (apstiprināts ar Ministru kabineta 2006.gada 4.jūlija noteikumiem Nr.564 „Noteikumi par Latvijas Nacionālo attīstības plānu 2007.-2013.gadam”) 4.1.4.apakšpunktā „Valsts pārvaldes darboties spējas stiprināšana” risināmo 8.uzdevumu „Novērst korupciju publiskās pārvaldes institūcijās”.

Šī dokumenta mērķis ir raksturot pašreizējo situāciju, konstatēt aktuālās problēmas, noteikt mērķus un rīcības virzienus korupcijas novēršanas un apkarošanas jomā, lai panāktu valsts amatpersonu efektīvu un tiesisku darbību sabiedrības interesēs.

Pamatnostādņu īstenošanai tiks izstrādāta Korupcijas novēršanas un apkarošanas programma 2009.–2013.gadam.

2. Pašreizējās situācijas raksturojums

2.1. Atbildīgās institūcijas un tiesiskais regulējums

Vadošā institūcija korupcijas novēršanas un apkarošanas valsts politikas izstrādāšanā un īstenošanā ir Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs (turpmāk – KNAB), kura piedāvātos rīcības virzienus un normatīvo aktu projektus izvērtē un apstiprina valdība un Saeima. Parlamentam un valdībai ir īpaša loma likumdošanas procesā, KNAB priekšnieka atlases procesā, lēmumu pieņemšanā par viņa apstiprināšanu amatā vai atbrīvošanā no tā. KNAB darbību kopumā pārrauga Ministru prezidents, kriminālprocesuālās darbības – prokuratūra. Administratīvā procesa ietvaros KNAB izdoto administratīvo aktu vai KNAB faktiskās rīcības tiesiskumu un lietderību kontrolē administratīvā tiesa.

Līdz šim KNAB darbībai ir ticis atvēlēts pietiekams finansējums un nodrošināta normatīvā bāze, lai īstenotu svarīgākās pretkorupcijas funkcijas: noziedzīgu nodarījumu valsts institūciju dienestā izmeklēšanu, pārbaužu veikšanu interešu konflikta novēršanas jomā, politisko partiju finansēšanas kontroli, korupcijas novēršanas pasākumu īstenošanu, tajā skaitā valsts amatpersonu izglītošanu, tomēr sabiedrības izglītošanai nav ticis piešķirts

pietiekošs finansējums. Sabiedrība KNAB ir novērtējusi atzinīgi – 46% no aptaujātajiem 2007.gada nogalē ir norādījuši, ka uzticas tā darbībai¹.

Saeimas Aizsardzības, iekšlietu un korupcijas novēršanas komisija uzrauga KNAB darbību kopumā, vērtējot tā darbības rezultātus un virzot tālākai apstiprināšanai izstrādātos normatīvo aktu projektus. Saeimas komisija veic nozīmīgu darbu daudzu valsts pārvaldes iestāžu korupcijas novēršanas spēju stiprināšanā, īstenojot parlamentāro uzraudzību pār iestāžu iekšējo organizatorisko pretkorupcijas pasākumu veikšanu.

Izmeklēšanu par noziedzīgiem nodarījumiem valsts institūciju dienestā veic arī Valsts policija, Ieslodzījuma vietu pārvalde, Finanšu policija, Valsts robezsardze un Drošības policija. Atsevišķas funkcijas korupcijas apkarošanā ir uzticētas arī Militārajai policijai, Valsts ieņēmumu dienestam un Satversmes aizsardzības birojam.

Korupcijas novēršanas un apkarošanas tiesiskais regulējums Latvijā ir apmierinošs – atsevišķās jomās panākts zināms progress, tomēr ir jomas, kur normatīvo aktu sistēmu nepieciešams vēl izveidot vai pilnveidot. Valsts amatpersonu darbības nodrošināšanai sabiedrības interesēs, novēršot valsts amatpersonas, tās radnieku vai darījumu partneru personiskās vai mantiskās ieinteresētības ietekmi uz valsts amatpersonu darbību ir pieņemts likums „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā”, bet politisko partiju finansiālās darbības atklātuma un likumības nodrošināšanu regulē Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likums.

Ievērojot praksē konstatētās nepilnības, minētajos likumos pēdējo četru gadu laikā tika veikti grozījumi. Tādējādi likumā „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” tika precizēts valsts amatpersonu uzskaitījums, amatu savienošanas ierobežojumu izpildes kārtība, dāvanu un ziedojumu pieņemšanas ierobežojumi, valsts amatpersonu deklarāciju iesniegšanas kārtība un civiltiesiskās atbildības noteikšanas principi. Savukārt Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likumā tika precizēti partiju finansēšanas ierobežojumi un sankcijas par to neievērošanu.

Atbildību par iepriekš minēto likumu pārkāpumiem paredz Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss un Krimināllikums. Krimināllikumā ir paredzēta arī atbildība par noziedzīgiem nodarījumiem valsts institūciju dienestā, piemēram, par kukuļošanu, dienesta stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu, tirgošanos ar ietekmi. Atbilstoši Latvijai saistošu starptautisko līgumu prasībām (piemēram, Eiropas Padomes Krimināltiesību pretkorupcijas konvencija) 2005.gada 5.maijā tika pieņemti grozījumi Krimināllikumā, nosakot juridisko personu atbildību par nodarījumiem, kas saistīti ar kukuļošanu, tirgošanos ar ietekmi un noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu.

Informācijas atklātības likums, Valsts pārvaldes iekārtas likums un Iesniegumu likums pietiekami regulē jautājumus attiecībā uz sabiedrības pieeju

¹ Iedzīvotāju attieksme pret korupciju, Latvijas iedzīvotāju aptauja 2007. gada novembrī un decembrī http://www.knab.lv/uploads/free/aptaujas/aptauja_2007_pieredze.pdf

informācijai un iespējām iesaistīties dažādu jautājumu risināšanā valsts un pašvaldību iestādēs, kas veicina atklātību iestāžu darbībā.

Tomēr ir atsevišķas jomas, kur tiesiskā regulējuma vispār nav vai arī tas ir nepietiekošs. Tas attiecas uz valsts un pašvaldības mantas iznomāšanu, kriminālatbildību par būtiskiem pārkāpumiem politisko partiju finansēšanā, administratīvo atbildību par pārkāpumiem publisko iepirkumu jomā, zemas cenas iepirkumu veikšanu institūcijās, personu, kas ziņo par interešu konfliktiem vai koruptīviem pārkāpumiem, aizsardzību, fizisko personu mantiskā stāvokļa kontroli, lobēšanu u.c. Lai arī ir veikts aktīvs darbs minēto jautājumu sakārtošanā, izstrādājot normatīvo aktu projektus, liela daļa no tiem Ministru kabinetā un Saeimā vēl nav pieņemti.

2.2. Līdzšinējās darbības izvērtējums

Korupcijas novēršanas un apkarošanas valsts stratēģija 2004. – 2008.gadam (atbalstīta ar Ministru kabineta 2004.gada 9.marta rīkojumu Nr.153 „Par pamatnostādņēm „Korupcijas novēršanas un apkarošanas valsts stratēģija 2004.-2008.gadam””) un Korupcijas novēršanas un apkarošanas valsts programma 2004.-2008.gadam (atbalstīta ar Ministru kabineta 2004.gada 4.augusta rīkojumu Nr.547 „Par korupcijas novēršanas un apkarošanas valsts programmu 2004.-2008.gadam”) līdz šim ir bijuši pamata attīstības plānošanas dokumenti šajā jomā. To izpildi koordinē KNAB. Stratēģijas darbības laikā veikti vairāki izvērtējumi, rezultātus apkopojot ikgadējā informatīvā ziņojumā par Korupcijas novēršanas un apkarošanas valsts stratēģijas 2004. – 2008.gadam izpildes gaitu.

Lai novērtētu līdzšinējo darbību, tika apkopota informācija par stratēģijā iekļautajiem uzdevumiem. Lielāko daļu no plānotā (92%) atbildīgās institūcijas savas kompetences ietvaros ir izpildījušas, bet vairāki nozīmīgi pasākumi nav nedz atbalstīti, nedz ieviesti, piemēram, fizisko personu mantiskā stāvokļa kontroles mehānismu ieviešana un priekšvēlēšanu aģitācijas tiesiskās reglamentācijas pilnveidošana, neoficiālu maksājumu izskaušana, sniedzot medicīnas pakalpojumus, atbildīgās institūcijas noteikšana par personu saukšanu pie administratīvās atbildības par pārkāpumiem publisko iepirkumu jomā, kā arī valsts un pašvaldību īpašumu iznomāšanas kārtības noteikšana. Jautājumā par valsts finansējuma piešķiršanu politiskajām partijām ekspertu līmenī darbs ir izdarīts – koncepcija par valsts finansējumu politiskajām partijām ir izstrādāta un atbalstīta Ministru kabinetā.

Iesaistīto institūciju darba rezultāti liecina, ka laika posmā no 2006. līdz 2008.gada beigām ir uzsākti 667 kriminālprocesi par noziedzīgiem nodarījumiem valsts institūciju dienestā.

KNAB veiktās politisko organizāciju finanšu kontroles rezultātā piecu gadu laikā atklāti gan gadījumi, kad partijas ir tikušas finansētas no neatļautiem avotiem, gan priekšvēlēšanu aģitācijas noteikumu pārkāpumi, gan kļūdas iesniegtajās deklarācijās un citi pārkāpumi. Par konstatētajiem pārkāpumiem

pieņemti 176 administratīvie akti, politiskajām partijām piemērojot administratīvos sodus kopumā Ls 80845,39 apmērā. 2004. – 2007.gadā tika uzdots partijām atmaksāt pretrunā ar Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likumu saņemto finansējumu – kopumā Ls 1295467,42 apmērā.

KNAB piecu gadu laikā veicis 2448 pārbaudes saistībā ar iespējamu rīcību interešu konflikta situācijā. Par valsts amatpersonām noteikto ierobežojumu neievērošanu, kas noteikti likumā „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” 2004. – 2007.gadā uzsākta lietvedība 432 administratīvo pārkāpumu lietās. Pie administratīvās atbildības sauktas 456 valsts amatpersonas, kopumā piemērojot naudas sodu 32 711 latu apmērā. Visbiežāk administratīvais pārkāpums saistīts ar valsts amatpersonai noteikto ierobežojumu un aizliegumu pārkāpšanu.

Kopš 2004.gada noticis darbs pie efektīvas kontroles sistēmas izveides Eiropas finanšu interešu aizsardzības jomā, kas atbilst Eiropas Komisijas regulu prasībām un tās ietvaros tiek nodrošināta Eiropas Savienības piešķirto līdzekļu izlietošanas uzraudzība.

Lai pilnveidotu sabiedrības izpratni par korupcijas nodarīto kaitējumu valstij un indivīdam un skaidrotu, ka korupcija līdz minimumam samazina iespējas iedzīvotājiem godīgi un legāli piedalīties politikas veidošanā un valsts pārvaldē, 2007. gadā pirmo reizi KNAB uzrunāja plašu sabiedrību, realizējot spilgtu sociālās reklāmas kampaņu. Lai ar pieejamajiem pieticīgajiem resursiem piesaistītu uzmanību, neparastā veidā asociatīvi tika vilktas paralēles starp korupciju un citu amorālas rīcības veidu – prostitūciju.

Kopš KNAB darbības sākuma administratīvās korupcijas² līmenis ir samazinājies, par ko liecina pētījumi³ un Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja pieredze.

Tā, piemēram, *Freedom House*, veicot ikgadējo demokrātiskās attīstības analīzi *Nations in Transit*⁴ 2008. gadā ir secinājusi, ka laika periodā no 2005. līdz 2007.gadam korupcijas izplatības indekss pastāvīgi kritās no 3,5 līdz 3,0 ballēm (10 ballu skalā), bet 2008.gadā ir palicis nemainīgs, liecinot par zināmu atslābumu pretkorupcijas aktivitātēs. „Kamēr visas pazīmes liecina, ka vidējā un zemākajā pārvaldes līmenī un tiesu instancēs korupcija konstatējama diezgan ierobežotā apmērā, tomēr politiskās varas virsotne ir visai aptraipīta.”⁵ Arī vairāki citi starptautiski korupcijas izplatības rādītāji līdz šim ir liecinājuši par pozitīvām tendencēm korupcijas mazināšanā.

Korupcijas uztveres indekss (KUI), kuru, pētījumos iekļaujot 180 pasaules valstis, apkopojusi starptautiskā pretkorupcijas organizācija "Transparency International", liecina par situācijas uzlabošanos Latvijā. Desmit ballu skalā veiktais vērtējums liecina, ka 2008.gadā Latvija ir sasniegusi 5

² *Administratīvā korupcija* – neliela apmēra kukuļošana, kas saistīta ar likumu un noteikumu piemērošanu

³ Iedzīvotāju attieksme pret korupciju, Latvijas iedzīvotāju aptauja 2007. gada novembrī un decembrī.
http://www.knab.lv/uploads/free/aptaujas/aptauja_2007_pieredze.pdf

⁴ Nations in Transit 2008. Democratization from Central Europe to Euroasia. *Freedom house*.
http://www.freedomhouse.hu/images/fdh_galleries/NIT2008/NT-Latvia-final.pdf

⁵ Turpat.

balles, kas ir par 0,2 punktiem labāk nekā iepriekšējā gadā. Desmit gados, kopš šajā pētījumā iekļauta Latvija, mūsu valsts KUI skalā pakāpusies par 1,6 punktiem un šobrīd KUI sarakstā ierindojas starp tādām valstīm kā Jordānija, Malaizija, Slovākija un Dienvidāfrikas Republika.

Gan *Freedom House*, 2008.gadā veicot ikgadējo demokrātiskās attīstības analīzi *Nations in Transit*, gan Latvijas zinātnieki min korupciju kā lielāko mūsu valsts problēmu. 2007.gadā eksperti Latvijā, veicot demokrātijas auditu⁶ saskaņā ar starptautiski atzīto IDEA metodoloģiju, konstatēja, ka piecu ballu skalā ar viszemāko atzīmi – 2,0 balles, novērtēta „Korupcijas mazināšana”. Eksperti ierosināja turpmākās demokratizācijas procesā risināt vairākas nopietnas Latvijas demokrātijas problēmas, kas ir saistītas ar pretkorupcijas politiku:

- tiesu varas finansiālā un institucionālā atkarība no izpildvaras;
- neapmierinošs iedzīvotāju veselības aizsardzības sistēmas stāvoklis, kas veicina koruptīvas attiecības starp ārstu un pacientu;
- valsts finansējuma trūkums politiskajām partijām, kas rada partiju finansiālu atkarību no šaurām ekonomiskām interesēm;
- augsta līmeņa politiķu iesaistīšanās koruptīvos darījumos;
- līdzšinējā tiesībsargājošo iestāžu nespēja šo darbību apkarot un novērst.

Turpmāk sniegts ieskats pamatnostādņu būtiskāko uzdevumu izpildē.

2.2.1. Privāto personu ietekmes uz valsts un pašvaldību pieņemto lēmumu veidošanu (valsts sagrābšanas) novēršana un apkarošana.

Saskaņā ar Pasaules Bankas ziņojumu⁷ valstīs mēdz būt šādas valsts sagrābšanas pazīmes: neatļauti maksājumi parlamentāriešiem, lai ietekmētu viņu balsojumu, valdības amatpersonām, lai ietekmētu valdības izdoto noteikumu saturu, tiesnešiem, lai ietekmētu tiesas spriedumu, un nelegāli ziedojumi politiskajām partijām. Stratēģijas izpildes periodā tika veiktas dažādas aktivitātes tiesiskuma nodrošināšanā minētajās jomās.

Lai uzlabotu partiju finansēšanas sistēmu Latvijā, tika izstrādāta koncepcija par politisko partiju finansēšanas jautājumiem, kurā izvērtētas partiju finansēšanas no valsts budžeta līdzekļiem ieviešanas iespējas, kas ļautu mazināt valstisku lēmumu pieņemšanu politisko organizāciju sponsoru interesēs.

Vienlaikus izskatīšanai Ministru kabinetā ir iesniegti arī grozījumi Krimināllikumā, kuru mērķis ir paplašināt kriminālatbildības saturu par pārkāpumiem partiju finansēšanas jomā, veidojot tādu vienotu administratīvās atbildības un kriminālatbildības sistēmu, kāda tā ir tradicionāli citās jomās un nozarēs, proti, par mazākiem pārkāpumiem noteikta administratīvā atbildība, bet par smagākiem – kriminālatbildība. Pašreiz par Politisko organizāciju (partiju)

⁶ Cik demokrātiska ir Latvija. Demokrātijas monitorings 2005-2007. Zinātne, Rīga, 2007, 95 lpp.

⁷ World Bank report: *Anticorruption in Transition2. Corruption in Enterprise - State interactions in Europe and Central Asia, 1999-2002*

finansēšanas likuma pārkāpumiem neatkarīgi no dāvinājuma (ziedošanas) apmēra paredzēta administratīvā atbildība, savukārt Krimināllikumā noteikta atbildība par šauru jautājumu loku – tikai par partiju finansēšanu, izmantojot starpniecību.

Tika izstrādāta koncepcija "Lobēšanas tiesiskas reglamentācijas nepieciešamība Latvijā" pieņemta Ministru kabineta 2008.gada 21.jūlija sēdē (prot.nr.21, § 33). Koncepcijas mērķis bija panākt atklātību par to valstisko lēmumu pieņemšanu, kas ir tapuši atsevišķu personu vai grupu interesēs. Apstiprinātais koncepcijas variants paredz īpašu valsts amatpersonu uzvedības noteikumu iekļaušanu institūciju ētikas kodeksos.

2.2.2. Nelietderīgas, neefektīvas un nelikumīgas valsts un pašvaldības mantas izlietošanas novēršana un apkarošana

2005.gadā tika izveidots elektronisko iepirkumu realizācijas instruments – elektronisko iepirkumu sistēma, lai samazinātu birokrātiju un korupcijas risku, paaugstinātu budžeta līdzekļu izlietošanas efektivitāti, paaugstinātu atklātības un informācijas pieejamības līmeni.

Tomēr jāņem vērā, ka publisko iepirkumu procesā tiek ieguldīti lieli valsts finanšu resursi, un korupcijas risks arī turpmāk saglabāsies ļoti augsts. Atklātie noziedzīgie nodarījumi publisko iepirkumu jomā vai rīcībā ar valsts vai pašvaldību mantu t.sk., zemi, liecina, ka amatpersonas mēdz izmantot savu dienesta stāvokli, lai nodrošinātu publisko pakalpojumu sniegšanu tikai šauram pretendentu lokam, citiem radot birokrātiskus šķēršļus.

KNAB veiktās izmeklēšanas, it īpaši par publisko iepirkumu praksi un ekonomikas ekspertu veiktā korupcijas ietekmes uz valsts ekonomiku atsevišķu aspektu analīze,⁸ ļauj secināt, ka apmaiņā pret kukuli valsts amatpersonas mēdz radīt iespēju kukuļdevējam īstenot tādus darījumus, kas tam sniedz iespēju gūt peļņu, kas vērtējama simtos tūkstošu latu.

Latvijā ir bijusi raksturīga decentralizētā apsaimniekošana, kad katra institūcija pati apsaimnieko tās rīcībā esošo mantu, piemēram, nekustamos īpašumus, kas rada labu augsni korupcijai.

Lai arī lielākajā daļā iestāžu tika izstrādāta kārtība iestādes saziņas un transporta līdzekļu izmantošanai, tomēr tā neaptver visu iestādes rīcībā esošās mantas izmantošanu vai netiek ievērota noteiktā kārtība. Kontrolējot interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā, KNAB ir secinājis, ka daļa valsts amatpersonu, it īpaši pašvaldībās, mēdz pārkāpt normatīvajos aktos noteikto kārtību par rīcību ar valsts vai pašvaldību mantu vai izmantot publiskos resursus privātiem mērķiem – piemēram, dienesta auto ārpus darba laika savas ģimenes vajadzībām, vai apceļo eksotiskas valstis vai kūrortus, noformējot to kā komandējumu u.tml. Tāpēc tiek turpināts darbs pie iestāžu iekšējo normatīvo aktu izstrādes interešu konfliktu novēršanas jomā un to pilnveidošanas.

⁸ Dombrovskis V. 2008., Bīstamie sakari, BICEPS, <http://www.politika.lv/index.php?id=15481>

Lai mazinātu šādu decentralizētu un grūti pārraugāmu apsaimniekošanas sistēmu, ar Ministru kabineta 2006.gada 9.maija rīkojumu Nr.319 „Par Valsts nekustamā īpašuma vienotas pārvaldīšanas un apsaimniekošanas koncepciju” tika atbalstīts koncepcijā piedāvātais risinājums, kurš tika izstrādāts, lai veicinātu valsts nekustamo īpašumu vienotu apsaimniekošanu.

Pašlaik norit koncepcijas ieviešanas beigu stadija, piemēram, MKK 21.07.2008. sēdē tika atkārtoti skatīts likumprojekts "Valsts un pašvaldību mantas iznomāšanas likums". Šī likumprojekta mērķis ieviest skaidru regulējumu valsts un pašvaldības mantas iznomāšanai. Tas paredz noteikt valsts un pašvaldības mantas iznomāšanas kārtību: nomas tiesību piešķiršanas metodes, lēmumu par mantas iznomāšanu pieņemšanas kārtību, informācijas publiskošanu par iznomājamo mantu un iespējām to iznomāt, galvenos noteikumus par valsts vai pašvaldības mantas nomas tiesību piešķiršanu izolē vai piedāvājumu konkursā, kā arī noteikt atbildīgos par iznomāšanu un ierobežojumus iznomāšanas komisiju amatpersonām.

Lai izvērtētu iespējas uzlabot līdzekļu izlietošanas kontroli, 2007.gadā KNAB izstrādāja informatīvā ziņojuma projektu par „Finanšu kontroles valsts un pašvaldību iestādēs veikšanas nodrošināšana”. KNAB ir apzinājis valsts un pašvaldību iestāžu finanšu kontroles mehānismus, konstatējot, ka daļā iestāžu jau darbojas KNAB piedāvātie mehānismi, bet pārējās iestādēs pašreizējā finanšu krīzes situācijā jaunu mehānismu ieviešana nav iespējama.

2.2.3. Nelikumīgu ienākumu un izdevumu kontroles pilnveidošana.

2005.gadā Valsts ieņēmumu dienests (turpmāk – VID) izveidoja darba grupu, lai izstrādātu tiesību aktu projektus iedzīvotāju ienākumu kontroles pilnveidošanai. 2007.gadā tika sagatavots informatīvs materiāls par fizisko personu gūto ienākumu pārbaudi saskaņā ar likumu „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli”.

Pastāvīgi tiek strādāts pie iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksāšanas kontroles uzlabošanas, tiek izstrādāta Fizisko personu riska analīzes sistēma, tiek aktualizēti un papildināti metodiskie materiāli ienākumu nodokļa aprēķināšanai, tiek rīkoti semināri par vienveidīgu nodokļa piemērošanu. Veikti pasākumi VID iekšējās kontroles sistēmas uzlabošanai.

Lai nodrošinātu personu ienākumu un izdevumu sistēmas pilnveidošanu atbilstoši apstiprinātajam politikas dokumentam, 2007.gadā Finanšu ministrija sadarbībā ar citām institūcijām izveidoja darba grupu, lai ieviestu iedzīvotāju sākumdeklarēšanu un izstrādāja šādus likumprojektus: Fizisko personu mantiskā stāvokļa deklarēšanas likums, Grozījums likumā “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli”, Grozījumi likumā “Par nodokļiem un nodevām”, Grozījumi likumā “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā”, Grozījumi Kredītiestāžu likumā, Grozījumi Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā, kas vēl joprojām nav pieņemti Saeimā.

Iedzīvotāju mantiskā stāvokļa kontroles un noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas jomā ir veikti tādi pasākumi kā fakta legālās prezumpcijas ieviešana krimināltiesībās, noslēgtas starpresoru vienošanās par informācijas savstarpēju apmaiņu. 2008.gada 17.jūlijā tika pieņemts Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likums, veicot būtiskus uzlabojumus noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas jomā (paplašināts likuma subjektu loks, detalizētāk regulēti jautājumi, kas saistīti ar klientu identificēšanu un patieso labuma guvēju noskaidrošanu, kā arī ieviesta „uz risku balstīta” pieeja darbībās ar kredītiestāžu klientiem).

2008.gada 29.janvārī Ministru kabinetā izskatīts informatīvais ziņojums „Par ārzonu, zemu nodokļu un beznodokļu valstīs reģistrēto uzņēmumu darbības Latvijā tiesiskā regulējuma uzlabošanu”, kurā tiek piedāvāti vairāki iespējamie risinājumi, lai novērstu ārzonās, zemu nodokļu un beznodokļu valstīs reģistrēto uzņēmumu izmantošanu nelikumīgās darbībās Latvijā.

2.2.4. Korupcijas apkarošanas iespēju uzlabošana, nodrošinot ātru un kvalitatīvu kriminālprocesa virzīšanu.

2005.gada 21.aprīlī tika pieņemts Kriminālprocesa likums, kas paredz vienkāršotu un paātrinātu procedūru, kriminālprocesam alternatīvu risinājumu plašāku izmantošanu, proporcionālu cilvēktiesību ierobežošanu, kad tas nepieciešams sabiedrības drošībai un demokrātijas interesēm, kā arī plašākas pilnvaras noziedzīgo finanšu līdzekļu atrašanai un identificēšanai u.c. Ar 2005. gada 28. aprīļa likumu „Grozījumi Kriminālprocesa likumā” tika veikti grozījumi Kriminālprocesa likuma 355. pantā, papildinot mantas, kura uzskatāma par noziedzīgi iegūtu, sarakstu.

2005.gada 26.maijā tika pieņemti grozījumi Kredītiestāžu likumā, kas paredz tiesības KNAB saņemt informāciju no kredītiestādēm, ja tas nepieciešams pirmstiesas kriminālprocesā, kā arī gadījumos, ja ziņas nepieciešamas, lai nodrošinātu likumā "Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā" valsts amatpersonām noteikto ierobežojumu kontroli un noskaidrotu valsts amatpersonas bezskaidras naudas uzkrājumus, gūtos ienākumus, veiktos darījumus vai parādsaistības, vai ja ziņas nepieciešamas, lai nodrošinātu Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likumā noteikto normu kontroli, noskaidrotu politisko organizāciju (partiju) un to apvienību ikgadējās finansiālās darbības, priekšvēlēšanu perioda izdevumu un vēlēšanu ieņēmumu un izdevumu deklarācijās norādīto finanšu līdzekļu un saņemto ziedojumu (dāvinājumu) patiesumu un likumību. Minētie grozījumi vecināja KNAB funkciju efektīvāku izpildi. Savukārt 2007.gada 12.jūnijā tika pieņemti grozījumi Kredītiestāžu likumā, kas deva tiesības VID saņemt informāciju no kredītiestādēm par fizisko personu ienākumiem un noguldījumiem likumā „Par iedzīvotāju ienākumu nodokli” noteiktajos gadījumos.

Ar 2005.gada 22.septembra grozījumiem likumā „Par tiesu varu” tiesību normas par tiesneša un tiesas piesēdētāja neizskaramību papildinātas ar

nosacījumu, ja tiesnesis (tiesas piesēdētājs) notverts smaga vai sevišķi smaga noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, īpaši pilnvarota Augstākās tiesas tiesneša lēmums par piespiedu atvešanu, aizturēšanu vai pakļaušanu kratīšanai nav nepieciešams, bet 24 stundu laikā par to ir jāinformē īpaši pilnvarotais Augstākās tiesas tiesnesis un ģenerālprokurors. Tas būtiski uzlaboja korupcijas apkarošanas iespējas tiesās, jo līdz šo grozījumu spēkā stāšanās jebkurā gadījumā, lai veiktu minētās procesuālās darbības, bija nepieciešams īpaši pilnvarota Augstākās tiesas tiesneša lēmums, kas varēja būt par iemeslu nepietiekoši efektīvai un ātrai reaģēšanai situācijās, kad tiesnesis notverts tieši smaga vai sevišķi smaga noziedzīga nodarījuma izdarīšanā.

Lai atrisinātu problēmas, kas saistītas ar to, ka operatīvo pasākumu veikšanā, tajā skaitā kukuļdošanas operatīvajā eksperimentā, nereti nepieciešams izmantot lielus skaidrās naudas līdzekļus, turklāt tiesību aizsardzības iestādes budžetā nav tādu līdzekļu, sākot ar 2006.gadu budžetā tiek paredzēts finansējums, lai nodrošinātu resursus operatīvās darbības pasākumu finansēšanai un speciālām izmeklēšanas darbībām. Šim mērķim Valsts kasē atvērta norēķinu kontā operatīvo darbību veikšanai ir pieejami līdzekļi 100 000 Ls apmērā.

Ar mērķi mazināt korupciju publisko pakalpojumu sniegšanas jomā, it īpaši veselības aprūpes iestādēs un izglītības sistēmā, tika sniegti priekšlikumi, lai būtu iespējams šajā jomā nodarbinātās personas saukt pie administratīvās vai pie kriminālatbildības par neatļautu maksājumu pieprasīšanu vai pieņemšanu. Daļējs risinājums tika panākts, paredzot kriminālatbildību par prettiesisku labumu pieprasīšanu un pieņemšanu, bet netika paredzēta administratīvā atbildība par neatļautu maksājumu pieņemšanu.

Lai veicinātu efektīvu Eiropas Padomes pretkorupcijas standartu ieviešanu, Latvija 2004.–2008.gadā turpināja aktīvi piedalīties Eiropas Padomes Pretkorupcijas starpvalstu grupas (GRECO) darbā, kas regulāri izvērtē Latvijas normatīvo aktu un to piemērošanas prakses atbilstību Eiropas Padomes izstrādātajiem starptautiskajiem dokumentiem pretkorupcijas jomā. Pirmā GRECO novērtēšanas kārtā Latvijai noslēdzās 2006.gada oktobrī. 2004.gada jūlijā tika pieņemts otrās kārtas ziņojums, un Latvija saņēma 13 rekomendācijas, par kuru izpildi tika pieņemts atbilstības ziņojums 2006.gadā un 2008.gadā sniegta papildus informācija. Tādējādi kopš 2004.gada GRECO ir sniedzis savu novērtējumu par tādām tēmām kā korupcijas rezultātā iegūto līdzekļu atgūšana, valsts pārvalde un korupcija, juridiskās personas un korupcija. Pēdējais GRECO novērtējums tika sniegts 2008.gada oktobrī, un tajā tika norādīti 8 trūkumi Latvijas likumdošanā, to starp, neskaidrs vai nepietiekams regulējums vairākos Krimināllikuma pantos.

KNAB ir sistemātiski apkopojis, kā arī izmantojis savā darbā ārvalstu pieredzi Eiropas Savienības valstīs, Amerikas Savienotajās valstīs, Austrālijā, Honkongā, Japānā, Kanādā. Pieaugot un attīstoties Latvijas spējām un pieredzei korupcijas apkarošanā un novēršanā, aizvien vairāk Latvijas ekspertu tika iesaistīti pieredzes sniegšanā citām valstīm, īpaši atbalstot reformu procesus

Latvijas attīstības sadarbības politikas prioritārajos reģionos (Neatkarīgo Valstu Savienības valstis, Balkānu reģiona valstis) un prioritārajās attīstības sadarbības saņēmējvalstīs kā Moldova, Gruzija un Ukraina. KNAB ir arī nostiprinājis starpresoru sadarbību, noslēdzot divus sadarbības līgumus – ar Lietuvas Īpašo izmeklēšanas dienestu un Kirgizstānas Nacionālo korupcijas novēršanas dienestu.

Latvija ir izveidojusi regulāru un ciešu sadarbību ar Eiropas Krāpšanas apkarošanas biroju – OLAF. Finanšu ministrija pilda Krāpšanas apkarošanas koordinācijas dienesta – AFCOS – funkcijas Latvijā. 2007.gadā tika izveidota Latvijas Eiropas Kopienas finanšu interešu aizsardzības koordinācijas padome.

2004. – 2008. gadā Latvija turpināja aktīvu sadarbību ar Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizāciju (OECD), kuras mērķis ir OECD dalībvalsts statusa iegūšana un pievienošanās Konvencijai par ārvalstu amatpersonu kukuļošanas apkarošanu starptautiskajos biznesa darījumos un darba grupai” kā „2004.-2008.gadā Latvija turpināja sadarbību ar Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizāciju (OECD). Kamēr Latvija nav kļuvusi par OECD pilntiesīgu locekli, Latvijas mērķis ir novērotāja vai dalībnieka statusa iegūšana Latvijai prioritārās OECD komitejās un darba grupās.

Tā kā korupcijas novēršanas un apkarošanas jomu Latvija ir izvirzījusi par prioritāti, tad Latvija vēlas iegūt dalībnieka statusu OECD Kukuļošanas apkarošanas starptautiskajos biznesa darījumos darba grupā un pievienoties OECD Konvencijai par ārvalstu amatpersonu kukuļošanas apkarošanu starptautiskajos biznesa darījumos. Tomēr, lai šo mērķi sasniegtu, nepieciešams esošo OECD valstu vienprātīgs atbalsts, ko līdz šim nav izdevies panākt. Lai veicinātu Latvijas atpazīstamību OECD dalībvalstu vidū un demonstrētu Latvijas pieredzi korupcijas novēršanas jomā, Latvijas eksperti regulāri piedalās OECD pasākumos, kas pieejami ne-dalībvalstīm, kā arī 2006.-2007.gadā tika veikta aktīva lobija kampaņa. KNAB eksperti OECD novērtējuma misiju ietvaros piedalījušies tādu valstu pretkorupcijas politikas izvērtēšanā kā Armēnija, Kirgīzija un Kazahstāna.

2.2.5. Eiropas Savienības un citu starptautisko institūciju un organizāciju finansējuma likumīgas un lietderīgas piešķiršanas nodrošināšana.

2007.gadā tika apstiprināts Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fondu vadības likums, kas nosaka pasākumus kontroles stiprināšanai un korupcijas risku mazināšanai. 2008.gadā Eiropas Savienības fondu vadībai tika izveidota Uzraudzības komiteja (Ministru kabineta 2008. gada 13. maija noteikumi Nr. 331 „Uzraudzības komitejas nolikums”). Viens no tās uzdevumiem ir uzraudzīt piešķirtā Eiropas Savienības fondu finansējuma izlietošanas efektivitāti un atbilstību apstiprinātajiem plānošanas dokumentiem. Attiecīgās pārbaudes veic starpniekinstitūcijas un grantu shēmu apsaimniekotāji.

Iepirkumu dokumentācijas un iepirkumu procedūru norises izlases veida pirmspārbaudes veic Iepirkumu uzraudzības birojs.

Visas Eiropas Savienības struktūrfondu vadībā iesaistītās institūcijas Latvijā papildus Eiropas Komisijas regulu prasībām nodrošina iekšējās kontroles sistēmas izveidi un darbību atbilstoši Ministru kabineta 2003.gada 19.augusta noteikumu Nr. 466 „Noteikumi par iekšējās kontroles sistēmas izveidošanas pamatprasībām” prasībām. Par katru ceturksni Finanšu ministrija ziņo OLAF par Eiropas Savienības fondos konstatētajām neatbilstībām. Katru gadu Finanšu ministrija apkopo institūciju, kas iesaistītas Eiropas Kopienas finanšu interešu aizsardzības administrēšanā, iesniegto informāciju ziņojuma sagatavošanai par Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 280.panta izpildi un iesniedz ziņojumu līdz 15.februārim OLAF.

KNAB ir saņemta un apkopota informācija par Eiropas Savienības un ārvalstu finansējuma piešķiršanā un kontrolē iesaistītajām amatpersonām, kas turpmāk ļaus efektīvāk veikt kontroli pār Eiropas Savienības un ārvalstu finansējuma likumīgu un lietderīgu piešķiršanu.

2.2.6. Iekšējās pretkorupcijas sistēmas nodrošināšana un uzlabošana valsts un pašvaldību institūcijās.

Tika izstrādāts (izskatīts Valsts sekretāru sanāksmē 2007.gada 6.decembra, prot.Nr.48 35.§) un iesniegts izskatīšanai Ministru kabinetā likumprojekts „Grozījumi likumā „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā””, kas paredzēja precizēt iestāžu vadītāju pienākumus un atbildību par interešu konflikta novēršanas prasību izpildi institūcijā. Taču likumprojekts netika skatīts Ministru kabinetā vai Ministru kabineta komitejā, jo par daudziem jautājumiem saskaņošanas procesā nebija izdevies panākt vienošanos ar ieinteresētajām institūcijām, tāpēc projekts tika atkārtoti skatīts Valsts sekretāru sanāksmē, un Valsts sekretāru 2008. gada 19. jūnija sanāksmē (protokols Nr. 24 42.§) netika atbalstīta likumprojekta tālākā virzība līdz nebūs izstrādāta koncepcija par attiecīgo tiesisko regulējumu. Likumprojekts tika atsaukts un notiek darbs pie koncepcijas izstrādes. Minētās koncepcijas projekts tiks virzīts izskatīšanai Ministru kabinetā 2009.gada otrā pusē, pēc kā tiks atsākta likumprojekta „Grozījumi likumā „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā”” virzība.

2005.gada 3.maijā MK tika apstiprināti noteikumi Nr.310 "Amatu klasifikācijas sistēma un kārtība valsts tiešās pārvaldes iestādēs". Pamatojoties uz noteikumiem, ir veikta valsts tiešās pārvaldes iestāžu amatu klasificēšana, kas ir pirmais posms vienotas atalgojuma sistēmas izveidē.

2005.gada 20.decembrī MK tika apstiprināti noteikumi Nr.995 „Noteikumi par tiešās pārvaldes iestāžu ierēdņu, darbinieku un amatpersonu un Centrālās vēlēšanu komisijas un Centrālās zemes komisijas darbinieku darba samaksas sistēmu un kvalifikācijas pakāpēm, kā arī ierēdņu pabalstiem un kompensāciju”, kas veido otro posmu vienotas atalgojuma sistēmas izveidē.

Lielākajā daļā valsts iestāžu ir izstrādāti pretkorupcijas pasākumu plāni, kā arī izveidotas iekšējās kontroles sistēmas korupcijas novēršanai.

No 2007. gada 1. novembra Tiesu informatīvā sistēma nodrošina automatizētu lietu sadales sistēmu tiesās, kuras mērķis ir garantēt lietu sadali pēc nejaušības principa un izlīdzināt tiesnešu noslodzi.

Pilnveidojoties KNAB pārbaužu veikšanas spējām, ievērojami retāki kļuvuši gadījumi, kad amatpersonas veic darbības interešu konfliktu situācijā. Tomēr šāda tendence vērojama tikai ārējas kontroles ietekmē, un ar laiku, šiem darbiniekiem apzinoties, ka noteiktā jomā kontrole nav iespējama vai ir grūti veicama, pastāv lielāks risks, ka personiskās intereses varētu dominēt pār pienākumu strādāt sabiedrības labā.

Šobrīd notiek darbs trešajā posmā pie atalgojuma izlīdzināšanas. Saskaņā ar likuma „Par valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzību 2009.gadā” pārejas noteikumu 3.punktu Ministru kabinets līdz 2009.gada 1.jūnijam iesniedz Saeimai izskatīšanai likumprojektu par vienotu valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu (darbinieku) atlīdzības sistēmu.

2.2.7. Tiesiskās apziņas celšana valsts amatpersonu un citu sabiedrības locekļu vidū jautājumos, kas saistīti ar korupciju.

Lai mazinātu iespējas, ka valsts amatpersonas nezināšanas dēļ neievēro tām noteiktos ierobežojumus, programmas darbības laikā īstenoti 120 informatīvi pasākumi, sanāksmes un semināri valsts un pašvaldību institūcijās, skaidrojot likuma „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” normas, rekomendējot institūcijām nostiprināt iekšējos pretkorupcijas pasākumus un stiprināt valsts amatpersonu profesionālo ētiku, kopumā aptverot aptuveni 4500 personu lielu auditoriju.

Korupcijas novēršanas un apkarošanas valsts programmas 2004. – 2008.gadam īstenošanas laikā Valsts administrācijas skola sadarbībā ar KNAB ir sagatavojusi mācību programmas valsts amatpersonām, kas sekmē korupcijas novēršanu (rokasgrāmatas, metodikas), kā arī sagatavoti lekciju kursi, kas lasīti augstskolās. KNAB sadarbībā ar VID nodrošinājis apmācību pasākumus Latvijas pašvaldību valsts amatpersonām.

Administratīvās rajona tiesas, Administratīvās apgabaltiesas un Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta pieņemtie spriedumi bez maksas ir pieejami tiesu portālā www.tiesas.lv.

Birojs ir sagatavojis informatīvos un izglītojošos materiālus valsts amatpersonām: Interešu konflikta novēršanas un atklāšanas rokasgrāmata pašvaldību amatpersonām; Interešu konflikta novēršanas vadlīnijas policijas amatpersonām, valsts civildienesta ierēdņiem, valsts amatpersonām kapitālsabiedrībās un ostās; buklets „Dāvanu pieņemšanas ierobežojumi” un uz durvīm uzkarāma zīmīte „Ar dāvanām un kukuļiem lūdzu netraucēt!”; buklets „Ētika valsts amatpersonu darbībā”, kā arī Publiskās pārvaldes ētikas materiālu krājums kompaktdiska formātā.

2004. gadā Birojs kopīgi ar Sabiedriskās politikas centru „Providus” izstrādāja bukletu „Partiju finansēšanas sistēma Latvijā”, kura mērķis bija pārskatāmā veidā sniegt informāciju par politisko partiju finansēšanas kārtību Latvijā, par ierobežojumiem partiju ienākumos un izdevumos un veidu, kā partijām jāatskaitās sabiedrībai par saviem ienākumiem un izdevumiem.

Lai paplašinātu sabiedrības informēšanas veidus, KNAB interneta mājaslapā ir nodrošināta iespēja gan atklāti, gan anonīmi uzdot jautājumu biroja speciālistiem par korupcijas vai interešu konflikta novēršanu.

Lai pievērstu iedzīvotāju uzmanību korupcijas amorālajai būtībai, radītu negatīvas asociācijas un attieksmi pret korupciju un atklātu, ka korupciju veicina katrs kukuļa devējs un ņēmējs, kā arī veicinātu sabiedrībā diskusiju par problēmu, 2007.gadā tika īstenota pirmā apjomīgā pretkorupcijas sociālās reklāmas kampaņa ar devīzi "Korupcija ir varas prostitūcija" un veiktas citas sabiedrisko attiecību kampaņas.

Sabiedrību izglītojošo pasākumu mērķis bija iedzīvotāju attieksmes pret kukuļošanu maiņa, ņemot vērā faktu, ka lielākā vai mazākā mērā 39% iedzīvotāju būtu gatavi dot kukuli valsts amatpersonai (2005.gadā – 49%). Novērtējot iemeslus, kuru dēļ varētu dot kukuli, jāsecina, ka tie ir – jautājuma ātrāka izskatīšana (36,4%), drošība par problēmas atrisināšanos (32,4%) un pārliecība par vēlamo jautājuma vai problēmas atrisinājumu (29,9%).

Lai novērtētu administratīvās korupcijas izplatību valstī, iedzīvotāju attieksmi pret korupciju, gatavību iesaistīties koruptīvās attiecības, programmas izpildes laikā vairākas reizes tika veikta sabiedriskās domas izpēte, vienu reizi arī valsts amatpersonu zināšanu pārbaude.

2.3. Korupcijas novēršanas un apkarošanas vides analīze.

Ņemot vērā to, ka korupcijas novēršanas un apkarošanas pasākumiem ir ļoti plašs konteksts gan politiski, gan arī sabiedriskās domas un sociāli ekonomiskās situācijas ziņā, ir nepieciešams veikt PEST (politiskās, ekonomiskās, sociālās un tehnoloģiskās vides) analīzi, kā arī tiesisko aspektu analīzi. Tādējādi iespējams iezīmēt arī tos ar korupcijas novēršanu un apkarošanu saistītos jautājumus, kas ir ārpus vienas politikas ietvaros risināmo jautājumu loka.

2.3.1. Politiskie aspekti.

Kopš iestāšanās Eiropas Savienībā Latvijas pretkorupcijas politika vairs nav viena no galvenajām valdības prioritātēm, lai arī atsevišķiem korupcijas novēršanas aspektiem uzmanība vēl arvien tiek pievērsta. Valdības deklarācijā ir formulēti vairāki uzdevumi, kas apliecina valdības apņemšanos veikt aktivitātes sodu politikas un politisko partiju finansēšanas kārtības normatīvā regulējuma pilnveidošanā, kā arī Korupcijas novēršanas un apkarošanas valsts programmas izstrādē un īstenošanā, uzsvaru liekot uz korupcijas risku apzināšanu un

mazināšanu valsts institūcijās. Ministru kabinets veic Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja uzraudzību, divas reizes gadā izvērtējot ziņojumus par tā darbību, kontrolējot biroja priekšnieka rīcību administratīvajos jautājumos un nepieciešamības gadījumā organizējot priekšnieka atlases procedūru.

Tomēr KNAB piedāvātās normatīvo aktu pilnveidošanas iniciatīvas korupcijas risku mazināšanai daudzās jomās samērā reti gūst atbalstu valdībā. Likumprojekts „Valsts un pašvaldību mantas iznomāšanas likums” pēc vairākkārtējas tā pilnveidošanas un atkārtotas iesniegšanas Ministru kabinetā, tika nodots Finanšu ministrijai, lai turpmāk Finanšu ministrija būtu atbildīgā institūcija projekta virzīšanā. Vairākām KNAB izstrādātām koncepcijām par to ieviešanu atbildīgās institūcijas Ministru kabinetā tiek noteiktas Tieslietu un Finanšu ministrija, nevis KNAB. Vairāku gadu garumā KNAB virzīja tā izstrādāto likumprojektu „Interesu konflikta novēršanas likums”, kurš valdībā atbalstu tā arī neguva un tika atsaukts. KNAB izstrādāja likumprojektus „Grozījumi Krimināllikumā” un „Grozījumi Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā”, kuri paredzēja sankcijas attiecībā uz politisko partiju „melnajām kasēm”. Likumprojekts „Grozījumi Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā” tiek virzīts izskatīšanai Saeimā, taču likumprojekts „Grozījumi Krimināllikumā” tika „iesaldēts” Ministru kabinetā.

Vairāki uzdevumi korupcijas novēršanas jomā izriet no starptautiskām prasībām. ANO Pretkorupcijas konvencijā paredzēts izveidot starpvalstu konvencijas prasību ieviešanas novērtēšanas mehānismu. Kopš 2006.gada Latvija piedalās darbā pie šāda mehānisma izstrādes, gan balstoties uz līdzšinējo darbu GRECO, gan arī ņemot vērā Latvijas uzkrāto pieredzi. Atbalsts tiek pausts tādām novērtēšanas mehānismam, kas ļautu izvērtēt gan sasniegumus, gan arī esošos trūkumus, ieviešot ANO konvenciju, kā arī, kas būtu vērsts ne tikai uz regulējuma un institūciju izveides, bet arī praktisko normu piemērošanas un institūciju sekmīga darba novērtēšanu.

Vairākus tiesību aktu projektus KNAB ir izstrādājis, balstoties uz GRECO prasībām, tai skaitā, tika izstrādāts (izskatīts Valsts sekretāru sanāksmē 2007.gada 6.decembra, prot.Nr.48 35.§) un iesniegts izskatīšanai Ministru kabinetā likumprojekts „Grozījumi likumā „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā””, kas paredzēja precizēt iestāžu vadītāju pienākumus un atbildību par interešu konflikta novēršanas prasību izpildi institūcijā. Taču likumprojekts tika atsaukts tālākai virzībai saskaņā ar Tieslietu ministrijas iebildumu, ka šāda likumprojekta izstrādei ir nepieciešama koncepcija.

Partiju finansēšanu Latvijā raksturo privātie finansēšanas avoti un nenozīmīgs valsts finansējums priekšvēlēšanu raidlaika formā Latvijas Radio un Latvijas Televīzijā. Priekšvēlēšanu aģitācijai ir raksturīga plaši izvērstā kampaņa radio un televīzijā, kas ir salīdzinoši dārga, lielus finanšu resursus prasoša. Turklāt priekšvēlēšanu aģitācijai raksturīga vēlēšanu izvēles ietekmēšana ar reklāmai raksturīgiem paņēmieniem, nevis izglītojot un informējot vēlēšanu. Tādējādi partiju starpā finansējuma apjomam priekšvēlēšanu sacensībā ir lielāka

nozīme, nekā priekšvēlēšanu aģitācijas saturam, partiju programmām un to pārstāvētajai ideoloģijai. Minētais rada partiju finansiālu atkarību no privātpersonu ziedojumiem, kas palielina risku nokļūt atkarībā no šo personu izvirzītajām prasībām. Tas savukārt rada risku, ka vēlēšanu viedoklis, arī vēlēšanu vairākuma viedoklis var netikt uzklauts un partiju, politisko amatpersonu un vēlēšanu starpā veidojas uzticības krīze.

Tas veicina zemu uzticību likumdevējam un izpildvarai, mazinot ticību, ka lēmumi tiek pieņemti sabiedrības labā. Latvijā, salīdzinot ar citām Eiropas Savienības valstīm, ir katastrofāli zema sabiedrības uzticība parlamentam un valdībai⁹. Tas savukārt neļauj nostiprināties līdzdalības kultūrai, kur sabiedrība aktīvi pieprasa politiķu atbildību un politiskā kultūra nepieļauj negodīgu rīcību. Vēlētajiem Latvijā nav tiesību atlaist Saeimu arī tādos gadījumos, kad tautas pārstāvji ir zaudējuši sabiedrības uzticību.

KNAB aktīvi strādā arī ar ētikas principu iedzīvināšanu institūcijās. Ētikas normu izstrādes nepieciešamība institūcijās izriet, piemēram, no 2008.gada 28.jūlijā Rīkojuma Nr.435 „Par koncepciju "Lobēšanas tiesiskās reglamentācijas nepieciešamība Latvijā", kur 6.punktā norādīts, ka Ministrijām un citām centrālajām valsts iestādēm līdz 2008.gada 1.novembrim jānodrošina ētikas normu izstrādi atbilstoši koncepcijas 7.3.1.apakšpunktā minētajiem principiem un to ieviešanu iestādēs. Ja daudzās izpildvaras institūcijās un valsts civildienestā jau ir nostiprinājušās noteiktas profesionālās ētikas tradīcijas, tad politiskajā vidē tās tiek akceptētas pamazām un tikai 2006.gadā tika pieņemts Saeimas ētikas kodekss, bet Ministru kabinetam tāda joprojām nav.

Ņemot vērā visu iepriekšminēto, valsts pārvaldes procesu un politisko partiju mijiedarbība ir sabiedrībā aktuāls problēmjautājums, piemēram, attiecībā uz kapitālsabiedrību valdēm un padomēm, gan attiecībā uz finansējuma pārdali pašvaldībām. Vienlaikus pašreizējā politiskā kultūra pieļauj situāciju, ka vadošās politiskās partijas pārkāpj pašu apstiprinātos likumus, piemēram, politisko partiju finansēšanas un priekšvēlēšanu aģitācijas noteikumus.

2008.gada beigās uzsākts darbs pie atalgojuma sistēmas pilnveides, pie vadības līgumu aizstāšanas ar skaidriem atalgojuma nosacījumiem, tiek novērsta iespēja ar Ministru kabineta lēmumu piešķirt tiesības atsevišķām amatpersonām savienot pat vairāk nekā desmit amatus. Šajā jomā pieņemti Ministru kabineta 2008.gada 8.novembra noteikumi Nr.926 „Grozījumi Ministru kabineta 2005.gada 20.decembra noteikumos Nr.995 „Noteikumi par tiešās pārvaldes iestāžu ierēdņu, darbinieku un amatpersonu un Centrālās vēlēšanu komisijas un Centrālās zemes komisijas darbinieku darba samaksas sistēmu un kvalifikācijas pakāpēm, kā arī ierēdņu pabalstiem un kompensāciju”, kā arī Ministru kabineta 2008.gada 11.novembra sēdē ir izskatīts Ministru kabineta noteikumu projekts „Grozījumi Ministru kabineta 2003.gada 16.decembra noteikumos Nr.704 „Noteikumi par valsts vai pašvaldību kapitālsabiedrību padomes vai valdes locekļu skaitu, padomes un valdes locekļu atlīdzību, valsts vai pašvaldību

⁹ <http://www.knab.gov.lv/lv/education/publication/articles/article.php?id=3536>

kapitāla daļu turētāja pārstāvja un atbildīgā darbinieka atlīdzību”” un likumprojekts „Grozījumi likumā „Par valsts un pašvaldību kapitāla daļām un kapitālsabiedrībām””.

2.3.2. Ekonomiskā situācija.

Patēriņa cenu pieaugums (inflācija) veicina noziedzības palielināšanos visās jomās – notiek vairāk sīko zādzību tirdzniecības vietās, palielinās zādzību skaits sabiedriskās vietās un privātpersonu īpašumā. 2008.gada pirmajos sešos mēnešos Valsts policijā reģistrēts 28 451 kriminālprocess, kas ir par 780 vairāk nekā pērn šajā laika posmā, liecina apkopotā informācija par noziedzības stāvokli valstī un policijas darbību gada pirmajā pusē. Prognozējams, ka dzīves dārdzības pieaugums un darba algu samazināšanās, līdz ar to – ienākumu nepietiekamība, pazeminās valsts amatpersonu dzīves līmeni. Lai to kompensētu, iespējams administratīvās korupcijas pieaugums, pirmkārt, tajās jomās, kur darbinieku atalgojums ir saglabājies samērā zems, un amatpersonu pilnvaras ir saistītas ar uzraudzības un kontroles veikšanu.

2007.gadā lielai daļai institūciju darbinieku tika paaugstinātas darba algas, kā rezultātā vairākās tiesību aizsardzības iestādēs bija izdevies nokomplektēt personālsastāvu un radīt pat zināmu konkurenci uz vietām šajās iestādēs. Atlasot labākos pretendētus darbam valsts pārvaldē, mazinās arī korupcijas iespējas. Tomēr 2008. un 2009.gadā ieviestie taupības pasākumi, kas paredz pretēju procesu, atkal paaugstina korupcijas riskus šajās institūcijās.

2.3.3. Sociālie faktori un kulturālā vide.

Dažādi pētījumi liecina, ka Latvijā dominē patērētājsabiedrība, kur ir ļoti augsts materiālo vērtību kults un pārlicība, ka ar godīgu darbu savus materiālos mērķus nav iespējams sasniegt. Tādēļ koruptīva amatpersonu rīcība netiek pietiekami nosodīta.¹⁰

Attīstoties tirgus ekonomikai, ir mainījusies iedzīvotāju vērtīborientācija. „Materiālā labklājība joprojām ir būtiskākais dzīves kvalitātes aspekts, to pasvītro arī skaidra tendence aptaujas datos; (..) Kopējā vērtību skalā nozīmīgi tiek vērtēta personīgā dzīve – ģimene un mājoklis; bet pozitīvā virzība pašlaik ir ļoti atšķirīga; ja dzīvokļu celtniecība un renovācija noris ļoti strauji (redzama ciešā saistība ar materiālo izaugsmi), tad ģimenisko saišu attīstība kavējas un ētiskās vērtības vēl neklūst par noteicošām.”¹¹ 39 procenti iedzīvotāju uzskata – “lai gūtu panākumus, liela nozīme ir negodīgumam” (25 procentiem ir grūti pateikt, vai tam ir nozīme) un 65 procenti piekrīt, ka “ar godīgu darbu bagāts

¹⁰ Latvijas iedzīvotāju dzīves kvalitātes indekss. Stratēģiskās analīzes komisijas darba grupas atskaite, http://www.president.lv/images/modules/items/PDF/item_598_Dzives_kval_indekss.pdf, 2006, 24.lpp.

¹¹ Latvijas iedzīvotāju dzīves kvalitātes indekss. Stratēģiskās analīzes komisijas darba grupas atskaite, http://www.president.lv/images/modules/items/PDF/item_598_Dzives_kval_indekss.pdf, 2006, 25.lpp.

neklūsi”¹². Šie dati sakrīt ar socioloģisko aptauju datiem par iedzīvotāju gatavību izmantot kukuļdošanu, lai kārtotu savas lietas valsts vai pašvaldības institūcijās. 2007. gadā veiktajā aptaujā vēl joprojām 39% iedzīvotāju atzina, ka būtu gatavi dot kukuli, ja rastos tāda nepieciešamība.

2.3.4. Tehnoloģiskā vide.

Izmantojot informācijas tehnoloģijas var pilnveidot iekšējās kontroles sistēmas un risku analīzes mehānismus.

Piemēram, līdz šim elektronisko iepirkumu sistēmas uzturēšanai un attīstībai ir izveidota Elektronisko iepirkumu valsts aģentūra, kura ir centralizēto iepirkumu institūcija Publisko iepirkumu likuma izpratnē un kura saskaņā ar Ministru kabineta 2008. gada 10. novembra rīkojuma Nr. 689 „Par Elektronisko iepirkumu valsts aģentūras reorganizāciju” 1. punktu, līdz 2009.gada 1.janvārim tika reorganizēta, pievienojot to Īpašu uzdevumu ministra elektroniskās pārvaldes lietās sekretariātam. Uzņēmējiem tiek mazināts administratīvais slogs un nodrošināta iepirkuma procesa caurspīdība. Pēc iepirkuma aģentūras datiem trīs gadu laikā, kopš darbojas sistēma, veicot valsts iepirkumus, tika sasniegts cenu samazinājums par 7,9% un kopējais ekonomiskais ieguvums laikā posmā 2005. – 2007.gada ir bijis LVL 266 389.

Latvijā tiek īstenotas dažādas e-pārvaldes iniciatīvas, popularizēts e-paraksts, aizvien daudzveidīgāk tiek pielietotas dažādas informācijas un komunikācijas tehnoloģijas, tomēr netiek novērtēts tehnoloģiju priekšrocības korupcijas risku mazināšanā.

Lai arī 2009.gada 20.marta MK Rīk. Nr. 199 (prot. Nr.19, §14.) paredz Īpašu uzdevumu ministra elektroniskās pārvaldes lietās sekretariāta reorganizāciju, pievienojot to Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrijai, e-pārvaldes politika tiks realizēta, un turpmāk sekretariāta funkciju izpildi nodrošinās ministrija.

3. Problēmu formulējums, kuru risināšanai nepieciešams īstenot valdības politiku

3.1. Politisko partiju un to apvienību darbības kontroles nepietiekamība ļauj atsevišķām personām vai ekonomiskajiem grupējumiem realizēt ietekmi uz politisko lēmumu pieņemšanu.

Latvijā priekšvēlēšanu aģitācija plašsaziņas līdzekļos ir politisko partiju galvenais ierocis politiskajā cīņā par varu. Atšķirībā no citām valstīm, kur pastāv apmaksātas politiskās reklāmas aizliegums televīzijā (Beļģija, Francija, Īrija, Itālija, Nīderlande, Norvēģija, Portugāle, Zviedrija, Šveice, Lielbritānija un Japāna), mūsu valstī priekšvēlēšanu aģitācijas izmaksa televīzijā veido lielu daļu

¹² Latvija. Pārskats par tautas attīstību 2006./2007. Cilvēkkapitāls: mans zelts ir mana tauta? LU, SPPI, 74.lpp.

no partiju priekšvēlēšanu tēriņiem aģitācijas izvietošanai. Priekšvēlēšanu praksē ir pierādījies, ka tas ir visefektīvākais vēlēšanu pārliecināšanas veids, jo TV lielā apjomā atkārtoti politiķu slavinājumi ievērojami palielina atbalstītāju skaitu vēlēšanās un ietekmē vēlētajus, kas regulāri neseko politiskajiem procesiem valstī. Līdz ar to komunikācijai ar sabiedrību starpvēlēšanu periodos ir tikai formāls raksturs.

Milzīga ietekme uz sabiedrības viedokļa veidošanu Latvijā vēl arvien ir plašsaziņas līdzekļiem. Latvijā ir augsts mediju brīvības līmenis, kas tiek atzinīgi novērtēts starptautiskajos reitingos. Tomēr saskaņā ar *Freedom House* 2008.gada ziņojumu pēc rupjas iejaukšanās Latvijas Televīzijas darbībā 2007.gadā mediju brīvība ir novērtēta par 0,25 punktiem sliktāk nekā 2006.gadā, kad tā tika vērtēta ar 1,5 ballēm (augstākais vērtējums – 10 balles). Būtisks trūkums ir publiski nepieejamā informācija par mediju īpašniekiem.

Baltijas Starptautiskā Ekonomikas Politikas Studiju Centra (BICEPS) pētnieks Vjačeslavs Dombrovskis *Political Connections and Firm Performance: The Latvian Way*, veicot politisko spēku un uzņēmēju saistības analīzi Latvijā, atzīmē, ka „Daži kritiski domājoši cilvēki uzskata — lai gan politiķus ievēl vēlētaji, viņi pārsvarā rūpējas par nelielu, labi organizētu biznesa grupējumu interesēm. Izmantojot viņiem piešķirto likumdevējvaru un izpildvaru, politiķi aizstāv grupējumu biznesa intereses un rada tiem peļņas iespējas. Kad pienāk vēlēšanu laiks, biznesa grupējumi šo peļņu izmanto, lai finansētu dārgas vēlēšanu kampaņas, kuras palīdz politiķiem tapt pārvēlētiem.”¹³

Priekšvēlēšanu aģitācijas kontroles ietvaros tika konstatēts, ka raidorganizācijas un mediju aģentūras attiecībā pret dažādām partijām realizē nevienlīdzīgu cenu politiku. Pamatojot šādu rīcību ar īpašiem tirgus apstākļiem vai atšķirīgo raidlaika iegādes brīdi, atsevišķām politiskajām partijām priekšvēlēšanu periodā raidlaika iegādei tiek piešķirtas ievērojamas atlaides. Šī situācija ir pretrunā ar Eiropas Padomes rekomendācijām, kas paredz, ka „Valstīs, kurās ir atļauta priekšvēlēšanu reklāma, jānodrošina, ka visiem kandidātiem ir iespējas iegādāties reklāmu uz vienlīdzīgiem noteikumiem un par vienlīdzīgu samaksu.”¹⁴

Turklāt Augstākās Tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments savā 2006.gada 3.novembra blakuslēmumā ir secinājis, ka valsts pārvaldes iestādēm „nav piešķirta kompetence novērst noteiktu politisko organizāciju priekšvēlēšanu izdevumu ierobežojumu pārkāpumus priekšvēlēšanu laikā”, un nolēma „vērst Ministru kabineta uzmanību uz nepieciešamību izveidot efektīvu modernai demokrātiskai valstij atbilstošu vēlēšanu norises tiesiskuma kontroles mehānismu”.

¹³ Dombrovskis V., Bīstamie sakari, BICEPS, <http://www.politika.lv/index.php?id=15481>

¹⁴ Council of Europe Recommendation Nr. R (99)15

3.2. Valsts un pašvaldību manta, ārvalstu piešķirtais finansējums, kā arī finanšu līdzekļi un manta valsts un privātās partnerības projektos tiek izlietoti nelietderīgi vai pārkāpjot tiesību normas.

Lai arī masveida privatizācijas process valstī ir jau noslēdzies, valsts un pašvaldību institūciju rīcībā vēl joprojām ir ļoti liela mantas masa, ko ir nepieciešams apsaimniekot. Turklāt valsts budžets pēdējos gados ir ievērojami palielinājies, tiek realizēti ļoti dārgi un kapitālietilpīgi projekti un, valstī iestājoties ekonomikas atslābumam, veidojas sīvāka konkurence par publisko resursu pieejamību. Vienlaikus amatpersonu rīcības uzraudzības aktualitāti nosaka arī jaunā Eiropas Savienības struktūrfondu apguves perioda sākums.

Ekonomists V.Dombrovskis savā pētījumā *Political Connections and Firm Performance: The Latvian Way*,¹⁵ ir nonācis pie secinājuma, ka „Politiki izmanto savu amata stāvokli, lai veidotu monopolus — viņi rada šķēršļus jaunu uzņēmumu ienākšanai un sarežģī dzīvi konkurentiem, vienkārši dodot priekšroku firmām, kas ar viņiem saistītas. Ekonomisti šo parādību nodēvējuši par privilēģiju radīšanu.”

Tautsaimniecības attīstībai pamazām tiek ieviests jauns publiskā sektora un privātu komercsabiedrību sadarbības modelis – publiskā privātā partnerība (turpmāk – PPP). Publiskie partneri sāk īstenot PPP projektus, veicot izpēti un finanšu – ekonomiskos aprēķinus (tādejādi analizējot, vai PPP ir izdevīgāks par tradicionālo iepirkumu), taču salīdzinoši nedaudz ir noslēgto PPP līgumu.

PPP norise pašlaik netiek regulēta vienā atsevišķā likumā, bet vairākos likumos – Koncesiju likumā, Publisko iepirkumu likumā, Komerclikumā un citos normatīvajos aktos, tādejādi sadrumstalojot kontroles mehānismu vairākos normatīvajos aktos.

Ņemot vērā aizvien pieaugošo interesi gan valsts institūcijās, gan privātajā sektorā par publiskās un privātās partnerības sniegtajām iespējām kvalitatīvu pakalpojumu un infrastruktūras projektu nodrošināšanā, tika izstrādāts likumprojekts „Publiskās un privātās partnerības likums”, kas Ministru kabinetā atbalstīts 2009.gada 17.februārī un šobrīd Saeimā tiek gatavots 2.lasījumam. Likumprojekts paredz regulēt gan līgumisko PPP (koncesija un partnerības iepirkuma līgums), gan institucionālo (kopsabiedrību veidošana) partnerību.

Tā kā publiskā privātā partnerība rada valstij vai pašvaldībai ilgtermiņa finansiālas saistības un pastāvīgu ienākumu avotu privātajam partnerim, tad par lēmumu pieņemšanu atbildīgo amatpersonu personiskās materiālās ieinteresētības vai interešu konflikta risks ir ļoti augsts, tāpēc jāveicina jaunā PPP likuma pieņemšana, tādejādi nosakot vienotu pieeju visiem PPP projektiem un vienādu kontroles mehānismu privātā partnera izvēlei.

¹⁵ Dombrovskis V. 2008. , Bīstamie sakari, BICEPS, <http://www.politika.lv/index.php?id=15481>

3.3.Valsts amatpersonu ienākumu un mantiskā stāvokļa kontroles sistēmas nepilnību dēļ, valsts amatpersonas gūst nelikumīgus ienākumus un legalizē tos, kā arī rīkojas interešu konflikta situācijā.

Amatpersonu ienākumu kontroles iespējas ir ierobežotas, jo pēc KNAB iniciatīvas izstrādātie normatīvie akti, kas paredzēja visu iedzīvotāju mantiskā stāvokļa deklarēšanu un kontroli, nav pieņemti. Šādā situācijā nav izskausta noziedzīgi iegūtu līdzekļu izmantošana koruptīvu noziedzīgu nodarījumu īstenošanā, kas apgrūtina koruptīvu noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanu, kā arī iespējama korupcijas rezultātā iegūto finanšu līdzekļu un mantas legalizācija.

Valsts amatpersonām aizvien neskaidra ir likuma „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” atsevišķu jautājumu interpretācija, tāpēc jāturpina valsts amatpersonu uzraudzība, kontrole un izglītošana, nepieciešamības gadījumā arī pilnveidojot regulējumu.

Latvijas publiskajā pārvaldē novērojamas patronāžas¹⁶ izpausmes. Necaurspīdīga personāla politika augstākajā izpildvaras līmenī, tai skaitā amatpersonu mainība līdz ar politiskās vadības maiņu, vadības līgumi, kuros atalgojuma likme nav piesaistīta vidējiem rādītājiem valsts pārvaldē, tika izmaksātas apjomīgas kompensācijas par amata atstāšanu u.tml. Taču ar 2009.gada 1.janvāri stājušies spēkā MK 2008.gada 22.decembra noteikumi Nr.1067 „Par Ministru kabineta 1997.gada 21.janvāra noteikumu Nr.46 „Noteikumi par vadības līgumiem” atzīšanu par spēku zaudējušiem”. Likuma „Par valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzību 2009.gadā” 5.panta otrās daļas 3.punkts nosaka, ka ar šā likuma stāšanās spēkā netiek slēgti vadības līgumi un noslēgtie vadības līgumi uzskatāmi par izbeigtiem.

Valsts un pašvaldību nereglamentētās attiecības ekonomiski negatīvi ietekmē daudzu pašvaldību attīstību. Vairāki pētnieki secina, ka valsts investīcijas pašvaldībās dažkārt tiek veiktas tad, ja pašvaldību vadība pieder pie valdošajai pozīcijai piederīgām politiskajām partijām. Lai arī Ministru kabinetā ir noteikta projektu atlases kārtība, kas izpildvaras līmenī tiek ievērota, likumprojektam nonākot Saeimā, tas tiek mainīts atbilstoši politisko partiju reģionālajām interesēm.¹⁷

¹⁶ Izdevumā *Latvija. Pārskats par tautas attīstību. (2004/2005. UNDP Latvija. LU, SPPI)* patronāžas izpausmes Latvijas pašvaldībās raksturotas divējādi: pašvaldībā valdošo partiju pārstāvju nozīmēšana pašvaldības institūciju un uzņēmumu vadībā un pašvaldības projektu atbalstīšana nacionālo institūciju – Saeimas un ministru kabineta – līmenī. Patronāžas pirmā forma ir guvusi plašu izplatību lielajās (galvenokārt pilsētu) pašvaldībās, un nav iemesla domāt, ka tā sastopas ar krasu noliegumu no sabiedrības puses. Tāpat ir daudz pierādījumu patronāžas otrās formas pastāvēšanai.

¹⁷ Iveta Kažoka. Institucionālie šķēršļi godīgai politikai Latvijā. Pārskats par korupciju un pretkorupcijas politiku Latvijā. Nr. 6. 2007.gada otrais pusgads, Sabiedriskās politikas centrs *Providus*, 2008., 34.lpp.

3.4. Iekšējās pretkorupcijas sistēmas un ētiskuma prasības valsts pārvaldē un pašvaldībās nenodrošina korupcijas iespēju samazināšanu, valsts amatpersonu zināšanas par korupcijas novēršanas prasībām un profesionālās ētikas prasībām joprojām nav pietiekamas.

Lai arī lielākajā daļā valsts institūciju ir izstrādāti pretkorupcijas pasākumu plāni, kā arī izveidotas iekšējās kontroles sistēmas korupcijas novēršanai, izvērtējot iestādēs ieviesto iekšējās pretkorupcijas kontroles sistēmu, nākas secināt, ka ieviesti ir tikai atsevišķi tās pamatelementi – izvērtēti būtiskākie korupcijas riski, apstiprināti iekšējās kārtības noteikumi vai īstenoti atsevišķi darbinieku kontroles pasākumi.

Daudzu institūciju vadība neuzņemas atbildību par regulāru pretkorupcijas pasākumu nodrošināšanu, iestādēs netiek veikta sistemātiska korupcijas risku aktualizēšana, darbinieki netiek informēti un izglītoti par normatīvo aktu un ētikas prasībām, karjeras izaugsmi un atalgojumu neietekmē izdarītie dažāda veida pārkāpumi, korupcijas risku amatos personas tiek nodarbinātas pastāvīgi, nepiemērojot rotāciju, pieņemtie lēmumi netiek atkārtoti pārbaudīti vai veikti citi sistēmiski korupcijas novēršanas pasākumi. Līdz ar to KNAB ir jāveic ļoti plašs izglītojošais darbs, jāsniedz institūcijām metodiskā palīdzība pretkorupcijas pasākumu īstenošanā.

Lai nodrošinātu ziņotāju (personu, kas ziņo par normatīvo aktu pārkāpumiem institūcijās) aizsardzību, nepieciešams izstrādāt attiecīgus grozījumus atsevišķos normatīvajos aktos, piemēram, likumā „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā”. Ziņotāju aizsardzības sistēmas ieviešanas nepieciešamība ir arī viena no GRECO rekomendācijām.

3.5. Iedzīvotāju tolerance pret korupciju, vāja izpratne par korupcijas nepieļaujamību un tās negatīvajām sekām sekmē korupcijas izplatību.

Sabiedrības viedoklis par valsts amatpersonu vēlmi cīnīties ar korupciju ir kļuvis kritiskāks – salīdzinot 2007.gada datus ar 2005.gada pētījuma rezultātiem, 10 ballu skalā vērtējums ir krities no 3.38 2005.gadā līdz 3.27 2007.gadā.¹⁸

Tomēr tādi sociālie faktori kā iedzīvotāju neuzticēšanās valsts pārvaldei, nelojālā attieksme pret pieņemtajiem likumiem, salīdzinoši lielā tolerance pret korupciju¹⁹ un nodokļu nemaksāšanu, daļā sabiedrības nostiprina pārliecību, ka joprojām ar kukuļdošanu var atrisināt visus jautājumus valsts pārvaldē. Nozīmīgs faktors ir arī zināšanu trūkums par korupcijas negatīvajām sekām un

¹⁸ Iedzīvotāju attieksme pret korupciju, Latvijas iedzīvotāju aptauja 2007. gada novembrī un decembrī http://www.knab.lv/uploads/free/aptaujas/aptauja_2007_pieredze.pdf

¹⁹ Sabiedriskās domas aptaujas norāda uz nepietiekoši neiecietīgu iedzīvotāju attieksmi pret korupciju. Aptaujā, kas tika veikta 2007.gadā, vēl arvien 39% iedzīvotāju norādīja, ka būtu ar mieru dot kukuli amatpersonai, ja tas palīdzētu atrisināt kādu svarīgu jautājumu.

atbildību par koruptīvu rīcību, kā arī par līdzdalības iespējām lēmumu pieņemšanas procesos.

Pamazām mainās tiesu prakse, izskatot noziedzīgus nodarījumus valsts institūciju dienestā, un arvien biežāk par koruptīviem tiesībpārkāpumiem vainīgās personas tiek sodītas pat ar reālu brīvības atņemšanu. Tiesas arvien vairāk piemēro mantas konfiskāciju, kas ir ļoti efektīvs soda veids. Laika posmā no 2005.gada janvāra līdz 2008.gada 25.novembrim par noziedzīgiem nodarījumiem „Valsts institūciju dienestā” notiesātas 262 personas, tajā skaitā 31 personai kā papildsods piespriesta mantas konfiskācija²⁰.

Tomēr Augstākās tiesas izdotajā tiesu prakses apkopojumā ir pausts vēl arvien diezgan kritisks viedoklis: „Tiesu praksē nav pareizi novērtēts un ievērots ar vardarbību nesaistīto noziedzīgu nodarījumu kaitīgums, it īpaši amatnoziedzumu kaitīgums. Kaut gan amatpersonu izdarītie noziedzīgie nodarījumi nodara lielu kaitējumu valsts pārvaldei, pārkāpējiem piespriežamie sodi mēdz būt pārāk viegli.”²¹

Līdz ar to īpaša nozīme ir sabiedrības un valsts amatpersonu informēšanai un izglītošanai. Turklāt šiem pasākumiem jānotiek līdzās ar nepārtrauktu situācijas analīzi un pētījumiem par būtiskākajām problēmām.

3.6. Administratīvo procedūru veikšana valsts un pašvaldību institūcijās saistīta ar nevajadzīgu administratīvo slogu fiziskām un juridiskām personām, trūkst informācijas par valsts un pašvaldību institūciju darbību.

Labas pārvaldības principam neatbilstošas procedūras ne tikai uzliek indivīdiem, kā arī valsts un pašvaldību institūcijām, nevajadzīgu administratīvo slogu, bet arī ietekmē sabiedrības attieksmi pret valsts un pašvaldību iestādēm, mazina uzticēšanos tām.

Būtiskākā nepilnība ir informācijas trūkums un valsts un pašvaldību institūciju veikto darbību necaurskatāmība.

Informācijas un komunikāciju tehnoloģiju attīstība sekmē datu un informācijas apmaiņas uzlabošanu, valsts pārvaldes pakalpojumu kvalitāti, caurspīdību un pieejamību. Tiek veidoti elektroniskie pakalpojumi, kas paredz automātisku datu apmaiņu starp iestāžu informācijas sistēmām vai iedzīvotāju un iestāžu informācijas sistēmām, mazinot tiešu cilvēku saskarsmi. Procedūras bez tiešas saskarsmes ar personu ietekmē arī korupcijas iespēju izslēgšanu, kā arī nodrošina efektīvāku, ekonomiskāku un atklātāku valsts pārvaldes darbu.

Tāpēc nepieciešams ne tikai turpināt e-pārvaldes ieviešanu un attīstību, bet arī uzsvērt tehnoloģiju priekšrocības korupcijas risku mazināšanā.

²⁰ Tiesu informācijas sistēma (TIS), Krimināllikumu statistikas pārskats: notiesāto personu skaits un piespriestais sods.

²¹ Latvijas Republikas Augstākā tiesa. Apgabaltiesu kā pirmās instances un Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas kā apelācijas instances tiesas sodu piemērošanas prakse. apstiprināts ar Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta un Krimināllietu tiesu palātas tiesnešu kopsapulces 2008.gada 1.jūlija lēmumu., 51.lpp.

Vienlaikus, paplašinoties informācijas un komunikācijas tehnoloģiju pielietojumam un lietotāju lokam, aktualizējas arī informācijas drošības un aizsardzības un piekļuves tiesību jautājumi, kurus nepieciešams risināt.

3.7. Ilgstoša lietu izskatīšana tiesās un zema ticība tiesu varai un tās darbības kvalitātei veicina korupcijas izplatību tiesās.

Salīdzinot ar citām Eiropas Savienības valstīm, Latvijā ir ļoti zema sabiedrības uzticība tiesu varai. KNAB 2007. gadā veiktajā pētījumā, vērtējot tiesnešu iespējamo korumpētību, tikai 14% aptaujāto ir atzinuši tiesu varas pārstāvjus par godīgiem. Lai arī korupcijas izplatība tiesās nav plaša vai sistemātiska, taču biroja veikto izmeklēšanu ietvaros ir konstatēti atsevišķi korupcijas gadījumi. Tiesneša amats vairāk nekā citi amati ir pakļauts korupcijas riskam vairāku objektīvu iemeslu dēļ – tiesas spriedumi ir ļoti svarīgi būtisku jautājumu risināšanā, lēmumu pieņemšana bieži notiek vienpersoniski salīdzinoši plašas rīcības brīvības apstākļos, tiesnešiem piešķirtā imunitāte mazina kontroles un uzraudzības iespējamību.

Tādi administratīvie šķēršļi kā ļoti ilgstoša lietu izskatīšana un iespējas novilcināt lēmumu pieņemšanu daudzkārt rada neskaidru tiesisku situāciju un var veicināt tiesvedībā ieinteresēto personu vēlmi dot kukuli gan tiesnešiem, gan citām tiesu varas amatpersonām. Šādos apstākļos milzīga nozīme ir individuāla tiesneša ētikai un neatkarībai, tomēr prakse liecina, ka tiesnešu Disciplinārlietu un ētikas komisijai ir ierobežotas pilnvaras veicināt tiesu varas atbrīvošanos no tiesnešiem, kuru lēmumi ir nekvalitatīvi vai rīcība mazina uzticību tiesu varas objektivitātei. Daļai tiesnešu ir vāja izpratne pat par atsevišķu likuma „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” normu prasībām.

Apvienoto Nāciju Organizācijas Sociālo un ekonomisko jautājumu padome jau 2006. gadā rekomendēja dalībvalstīm apsvērt iespēju atbilstoši savai tiesību sistēmai pieņemt noteikumus tiesu varas pārstāvjiem, kas saskan ar Bangaloras principiem tiesnešu uzvedībai (*Bangalore Principles of Judicial Conduct*), tomēr Latvijā tāda rīcība nav sekojusi.

Vēl viena problēma ir tiesu varas finansiālā un administratīvā atkarība no izpildvaras, kas nenodrošina pietiekamu šī varas atzara patstāvību. Latvijā nav organizatoriskas un koordinējošas institūcijas, kas spēj novērtēt sistēmas problēmas un dot priekšlikumus jaunām iniciatīvām un kurā būtu iekļauti visu tieslietu sistēmas jomu pārstāvji. Ir politiskā vadība – ministrs, kas sistēmu pārvalda, ir tiesa, kas darbojas neatkarīgi, Tiesu administrācija, tieslietu ministra padotībā esoša tiešās pārvaldes iestāde, kas organizē un nodrošina rajonu (pilsētu) tiesu, apgabaltiesu un zemesgrāmatu nodaļu administratīvo darbu, bet visi šie pārstāvji neveido vienotu kopīgu sistēmas politiku.

3.8. Noziedzīgu nodarījumu valsts institūciju dienestā augstā latentitāte, kā arī tiesu prakse saistībā ar noziedzīgiem nodarījumiem valsts institūciju dienestā rada nesodāmības sajūtu korupcijā iesaistītajām personām.

Ar kukuļošanu saistītie noziegumi ir latenti (slēpti): izņemot kukuļa izspiešanas gadījumus, abas puses – gan kukuļa devējs, gan kukuļaņēmējs gūst labumu un ir ieinteresēti, lai noziedzīgs nodarījums nebūtu atklāts. Turklāt, visbiežāk liecinieku šādām darbībām nav. Lai gan tiesībaizsardzības iestāžu aktīvas darbības rezultātā pēdējo piecu gadu laikā pastāv samērā noturīga tendence – pieaug reģistrēto kukuļa piesavināšanas, starpniecības kukuļošanā un kukuļdošanas gadījumu skaits, tomēr nepieciešams veikt uzlabojumus arī korupcijas apkarošanas jomā – papildināt noziedzīgu nodarījumu valsts institūciju dienestā atklāšanas metodes, kā arī pilnveidot izmeklēšanas darbu.

Atbilstoši GRECO vērtējumam, Latvijas Krimināllikumā noteiktais attiecībā uz kukuļošanu šobrīd rada vairākas neskaidrības un satur atsevišķas pretrunas, kā arī trūkumus saistībā ar Krimināltiesību pretkorupcijas konvencijas un tās Papildprotokola prasībām.²²

Vairākus tiesību aktu projektus KNAB ir izstrādājis, balstoties uz GRECO prasībām, tai skaitā, tika izstrādāts (izskatīts Valsts sekretāru sanāksmē 2007.gada 6.decembra, prot.Nr.48 35.§) un iesniegts izskatīšanai Ministru kabinetā likumprojekts „Grozījumi likumā „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā””, kas paredzēja precizēt iestāžu vadītāju pienākumus un atbildību par interešu konflikta novēršanas prasību izpildi institūcijā. Taču likumprojekts tika atsaukts tālākai virzībai saskaņā ar Tieslietu ministrijas iebildumu, ka šāda likumprojekta izstrādei ir nepieciešama koncepcija.

Arvien vairāk valstīm atzīstot, ka korupcija ir nozīmīga problēma, veidojas jaunas specializētas pretkorupcijas iestādes un struktūrvienības. Cīņai pret korupciju kļūstot par starptautisku problēmu, Birojam ir svarīgi aktivizēt sadarbību ar līdzīgiem dienestiem ārvalstīs, kā arī jābūt spējīgam iesaistīties visdažādākajos sadarbības projektos, kas nodrošina iespēju pārņemt citu valstu institūcijas darbības labo praksi. Tāpat ir svarīgi nodrošināt starptautisko standartu korupcijas apkarošanas jomā pilnīgu ieviešanu, tādējādi iekļaujoties starptautiskajā pretkorupcijas vidē.

Pamazām mainās tiesu prakse, izskatot noziedzīgus nodarījumus valsts institūciju dienestā, un arvien biežāk par koruptīviem tiesībpārkāpumiem vainīgās personas tiek sodītas pat ar reālu brīvības atņemšanu. Tiesas arvien vairāk piemēro mantas konfiskāciju, kas ir ļoti efektīvs soda veids. Laika posmā no 2005.gada janvāra līdz 2008.gada 25.novembrim par noziedzīgiem

²² GRECO 3. novērtēšanas kārtas ziņojums „Ziņojums par kriminālatbildību par koruptīviem noziedzīgiem nodarījumiem” Pieņemts GRECO 39.plenārsēdē Strasbūrā, 2008.gada 6.-19.oktobrī

nodarījumiem „Valsts institūciju dienestā” notiesātas 307 personas, tajā skaitā 35 sievietes²³.

Jāmin, ka gan apgabaltiesas, gan arī Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palāta visbiežāk uzskata, ka par noziedzīgiem nodarījumiem valsts institūciju dienestā piespriežams sods, kas nav saistīts ar personas izolāciju no sabiedrības. Tiesas pārāk lielu nozīmi piešķirt faktam, ka bijusī valsts amatpersona ir pozitīvi raksturota, ka viņas apgādībā ir bērni, ka viņa iepriekš nav bijusi sodīta, kaut gan ir skaidrs, ka būdama sodīta, viņa nevarētu būt par valsts amatpersonu. Personu raksturojošie dati jāņem vērā, nosakot sodu, tomēr nav pamata pārspīlēt to nozīmi. Savukārt tiesas parasti nenorāda uz faktiem, ka amatnoziegumu izdarījusī persona nodarījusi kaitējumu valsts institūciju prestižam, ka tika grauta cilvēku uzticēšanās valsts institūcijām, ka tika apdraudētas valsts pārvaldes intereses.”²⁴

4. Korupcijas novēršanas un apkarošanas politikas pamatprincipi.

Valsts politika korupcijas novēršanas un apkarošanas jomā tiek veidota, pamatojoties uz šādiem principiem:

- 1) likumības ievērošana;
- 2) labas pārvaldības nodrošināšana;
- 3) politiskā neitralitāte;
- 4) sistēmiska un kompleksa pieeja cīņai pret korupciju;
- 5) valsts amatpersonu atbildības par pārkāpumiem nenovēršamība.

5. Politikas mērķis un apakšmērķi

Korupcijas novēršanas un apkarošanas politikas virsmērķis:

„Nodrošināt valsts amatpersonām uzticētās varas godprātīgu un likumīgu izmantošanu valsts un sabiedrības interesēs.”

Politikas apakšmērķi:

5.1.1. uzlabot politisko partiju un to apvienību finansiālās darbības kontroli;

5.1.2. nodrošināt lietderīgu un likumīgu rīcību ar valsts un pašvaldību mantu, tai skaitā Eiropas Savienības un citu starptautisko organizāciju, kā arī ārvalstu piešķirtā finansējuma izlietošanu;

5.1.3. ierobežot valsts amatpersonu rīcību interešu konflikta situācijās, kā arī ierobežot valsts amatpersonu iespējas legalizēt nelikumīgi iegūtos ienākumus;

5.1.4. pilnveidot iekšējās pretkorupcijas sistēmas un stiprināt ētiskumu valsts un pašvaldību iestādēs; pilnveidot valsts amatpersonu zināšanas par korupcijas novēršanas prasībām;

²³ Tiesu informācijas sistēma (TIS).

²⁴ Turpat, 131.lpp.

5.1.5. mazināt iedzīvotāju toleranci pret korupciju, vājo izpratni par korupcijas nepieļaujamību un tās negatīvajām sekām;

5.1.6. nostiprināt labas pārvaldības principu valsts un pašvaldību darbībā;

5.1.7. nodrošināt savlaicīgu un kvalitatīvu lietu izskatīšanu tiesās;

5.1.8. pilnveidot noziedzīgu nodarījumu valsts institūciju dienestā apkarošanas iespējas, uzlabot tiesu praksi krimināllietās par noziedzīgiem nodarījumiem valsts institūciju dienestā.

6. Politikas rezultāti, darbības rezultāti un rezultatīvie rādītāji.

Politikas rezultāti un to rādītāji

Rādītājs	Rezultatīvais rādītājs	2007	2010	2013
Valsts amatpersonas savā darbībā rīkojas likumīgi un godprātīgi, un tām uzticēto varu un mantu izmanto tikai sabiedrības interesēs – vienlīdzīgā, lietderīgā un likumīgā veidā.	Korupcijas pārvaldības rādītājs ²⁵ (Mēra apjomu, kādā amatpersonām piešķirtā vara tiek izmantota personīgā labuma gūšanai. Rādītājs aptver gan maza apjoma kukuļošanu, gan arī plaša mēroga korupcijas un valsts nozagšanas indikatorus. Pasaules Bankas salīdzinošajā analīzē rādītājs tiek izteikts kā procentīles rangs kontekstā ar citām valstīm)	66	69 (2009. gadā ²⁶)	72
Pieaug noziedzīgo nodarījumu izmeklēšanas efektivitāte, tādējādi nostiprinās iedzīvotāju un valsts amatpersonu pārliecība par soda neizbēgamību.	Tiesiskas valsts (<i>rule of law</i>) rādītājs ²⁷ (Mēra apjomu, kādā indivīdiem ir pārliecība un tieksme pakļauties sabiedrības normām/likumdošanai, t.sk. saistībā ar tiesībsargājošo institūciju un tiesu darbību)	65,7	70	75
Sabiedrībā kopumā pieaug pārliecība par korupcijas izplatības samazināšanos valstī	Korupcijas uztveres indekss.28 (Vērtējums 10 ballu sistēmā, kur „10” nozīmē „korupcijas nav”, bet „0” – „smaga korupcija”.)	4,8 (2008. g – 5,0)	5,2	5,4

²⁵ Korupcijas pārvaldības (control of corruption) rādītājs ir viens no sešiem Pasaules Bankas starptautiskā salīdzinošā indikatora GRICS parametriem. GRICS (Governance Research Indicator Country Snapshot) ir komplekss indikators, kuru reizi divos gados sagatavo PBI un kas sastāv no vairākiem simtiem dažādu mainīgo, kas apkopoti no 18 dažādu starptautisku organizāciju iegūtās informācijas. Plašāka informācija par šo indikatoru pieejama PB interneta mājas lapā: <http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.asp>

²⁶ Pasaules Banka veic šī indikatora mērījumus reizi divos gados.

²⁷ Likuma varas rādītājs (*rule of law*) ir viens no sešiem Pasaules Bankas starptautiskā salīdzinošā indikatora GRICS parametriem. (sk. arī 3.atsauci)

²⁸ Transparency International Korupcijas uztveres indekss

Darbības rezultāti un to rādītāji

Ņemot vērā, ka konkrēti uzdevumi un pasākumi rezultātu sasniegšanai katrā no rīcības virzieniem tiek plānoti „Korupcijas novēršanas un apkarošanas valsts programmā 2009.-2013.”, šajā dokumentā minēti tikai vispārīgākie rezultāti. Līdz ar to detalizēti darbības rādītāji, t.sk. rādītāji saistībā ar normatīvajiem aktiem, plānošanas dokumentiem, metodikām, vadlīnijām un pārskatiem u.tml., katram no uzdevumiem un pasākumiem atrodami programmā.

Rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	2007	2010	2013
Palielinās iedzīvotāju uzticība tiesu varai.	Korupcijas līmenis tiesās (iedzīvotāju vērtējums par tiesu godīgumu, runājot par korupciju, kur 1 nozīmē „ļoti godīgi” un 5 „ļoti negodīgi”) ²⁹	3,6	3,3	3
Uzlabotas valsts amatpersonu zināšanas korupcijas novēršanas jomā.	KNAB apmācīto valsts amatpersonu skaits	2975	3100	3100
Nodrošināta iepirkumu procedūru likumība.	Atcelto iepirkumu rezultātu īpatsvars (%) no pārsūdzētajiem iepirkumiem	* ³⁰		
Samazināts lietu izskatīšanas laiks tiesās.	Ilgāk par vienu gadu neizskatītās administratīvās lietas uz gada sākumu 1. instances tiesās	1287 ³¹	1200	1100
	Ilgāk par vienu gadu neizskatītās krimināllietas uz gada sākumu 1. instances tiesās	1005	965	925
Samazinoties korupcijai iestādēs, palielinās sabiedrības uzticība valsts un pašvaldību iestādēm.	Iedzīvotāju īpatsvars (%), kas pilnībā vai drīzāk uzticas ³² :			
	1. Pašvaldībām	48,4	53,2	55,8
	2. Ministrijām un tām padotām iestādēm	28,1	31,4	34,6
	3. Saeimai	19,1	23,1	27,1
	4. Ministru kabinetam	17,1	21,1	25,1
Pieaug iedzīvotāju neiecietība pret korupciju, iedzīvotāji apzinās korupcijas negatīvās sekas.	Iedzīvotāju īpatsvars (%), kas ir gatavi vai drīzāk gatavi dot kukuli valsts amatpersonai, ja tas būtu būtiski viņu vai to radnieku interesēs un problēma tiktu atrisināta ³³	39,4	32,4	25,4

²⁹ „Iedzīvotāju attieksme pret korupciju” SKDS veiktā Latvijas iedzīvotāju aptauja 2007.gadā.

³⁰ Informāciju apkopo Iepirkumu uzraudzības birojs

³¹ Informācija par administratīvo un krimināllietu izskatīšanas ilgumu no Tiesu informācijas sistēmas statistikas sadaļas "Lietu izskatīšanas ilgums".

³² „Iedzīvotāju attieksme pret korupciju” SKDS veiktā Latvijas iedzīvotāju aptauja 2007.gadā.

³³ „Iedzīvotāju attieksme pret korupciju” SKDS veiktā Latvijas iedzīvotāju aptauja 2007.gadā.

7. Rīcības virzieni korupcijas novēršanas un apkarošanas politikas mērķu un rezultātu sasniegšanai

7.1. Politisko partiju un to apvienību finansēšanas sistēmas pilnveidošana.

Nepieciešams izstrādāt normatīvo aktu bāzi politisko partiju un to apvienību finansēšanai no valsts budžeta, precizēt politisko partiju un to apvienību atskaitīšanos, reglamentēt priekšvēlēšanu aģitācijas procesu, pilnveidot atbildību par politisko partiju un to apvienību finansēšanas noteikumu pārkāpumiem, kā arī nodrošināt efektīvu politisko partiju un to apvienību finanšu kontroles mehānismu, t.sk. nodrošinot, ka finanšu kontroli veic neatkarīga valsts institūcija.

7.2. Vienlīdzības un atklātības nodrošināšana lobēšanas procesā.

Nepieciešams precizēt normatīvo regulējumu nosakot, kur un kādā apjomā publicējama informācija:

- par iestāžu un pašvaldību komunikāciju ar lobētājiem, kā arī konsultācijām ar fiziskām personām vai privāto tiesību juridiskām personām;
- par Saeimas deputātu priekšlikumiem un to pamatojumu.

7.3. Valsts un pašvaldību mantas, kā arī finanšu līdzekļu piešķiršanas procesu pilnveide.

Nepieciešams atbilstoši identificētajiem korupcijas riskiem, pilnveidot procedūras un uzlabot kontroli šādās valsts un pašvaldību mantas, kā arī finanšu līdzekļu piešķiršanas jomās:

- 1) publiskā un privātā partnerība;
- 2) valsts finansējuma sadalījums pašvaldībām;
- 3) publiskie iepirkumi;
- 4) Eiropas Savienības un citu starptautisko institūciju finansējums.

7.4. Efektīvas kontroles nodrošināšana pār to valsts amatpersonu darbību, kuras iesaistītas valsts un pašvaldību mantas, kā arī finanšu līdzekļu piešķiršanas procesos.

Nepieciešams noteikt pārbaudāmo amatpersonu loku pēc korupcijas riskiem un pārbaūžu apjoma un izlases veidā veikt iepriekš plānotas valsts amatpersonu darbības pārbaudes saistībā ar ES un citu starptautisko institūciju un organizāciju finansējuma piešķiršanu, kā arī nodrošināt objektivitātes un konfidencialitātes apliecinājumu parakstīšanu Eiropas Savienības un citu starptautisko institūciju finansējuma piešķiršanā iesaistītajām amatpersonām.

7.5. Valsts amatpersonu darbības kontrole interešu konfliktu novēršanas jomā.

Nepieciešams normatīvajos aktos precizēt valsts un pašvaldību institūciju vadītāju pienākumu loku un atbildību interešu konflikta novēršanas kontroles jomā.

7.6. Valsts amatpersonu ienākumu un mantiskā stāvokļa kontroles sistēmas pilnveidošana.

Nepieciešams pilnveidot un paplašināt to pasākumu loku, kas tiek veikti, lai efektīvi identificētu valsts amatpersonas ienākumus, kā arī precīzi noteiktu valsts amatpersonas mantisko stāvokli, īpaši pārbaudes vai izmeklēšanas sākuma stadijā.

7.7. Iekšējās kontroles mehānismu pilnveidošana valsts un pašvaldību iestādēs.

Nepieciešams apzināt un analizēt institūciju praksi iekšējo pretkorupcijas pasākumu organizēšanā, sniedzot vadlīnijas pretkorupcijas pasākumu uzlabošanai, valsts un pašvaldību institūcijām jāturpina darbs pie pretkorupcijas plānu izstrādes un ieviešanas, nodrošinot, ka institūcijas darbinieki ir iesaistīti pretkorupcijas mehānismu izveidē.

7.8. Valsts amatpersonu, kuras informē par koruptīviem nodarījumiem, aizsardzības sistēmas pilnveidošana.

Nepieciešams izveidot normatīvo aktu bāzi to valsts amatpersonu aizsardzībai, kuras informē par citas attiecīgās institūcijas valsts amatpersonu iespējamo interešu konfliktu vai citiem koruptīva rakstura pārkāpumiem attiecīgajās institūcijās, kā arī par koruptīviem nodarījumiem, ko valsts amatpersonas identificējusi pildot tiešos pienākumus.

7.9. Iedzīvotāju izpratnes par korupcijas nepieļaujamību un tās negatīvajām sekām nostiprināšana, neiecietības veicināšana pret korupcijas izpausmēm.

Nepieciešams izzināt sabiedrības uzskatus par korupciju un tās izplatību izzināšana, veikt izglītošanas pasākumus sabiedrības neiecietības veicināšanai, kā arī informēt sabiedrības un plašsaziņas līdzekļu par īstenotajiem pretkorupcijas pasākumiem un atklātajiem korupcijas gadījumiem.

7.10. Valsts amatpersonu izglītošana publiskās pārvaldes ētikas, interešu konflikta novēršanas un pretkorupcijas pasākumu jomā.

Nepieciešams nodrošināt iestāžu vadītāju un atbildīgo amatpersonu apmācības par korupcijas risku identificēšanu iestādēs un pretkorupcijas organizatoriskajiem pasākumiem, nodrošināt konsultācijas par ētiskas rīcības jautājumiem un par iestādes darbībā sastopamo ētisko problēmu risināšanu.

7.11. Valsts un pašvaldību institūciju sniegto pakalpojumu kvalitātes uzlabošana, lielāka atklātība un efektīva sabiedrības iesaistīšana lēmumu pieņemšanā

Nepieciešams ieviest atklātu, uz vienotiem principiem balstītu personāla politiku augstākajā izpildvaras līmenī, atbilstoši identificētajiem korupcijas riskiem pilnveidot un atvieglot tās procedūras, kuras ir saistītas ar uzņēmēju vai iedzīvotāju apkalpošanu.

Nepieciešams ieviest un attīstīt elektroniskos pakalpojumus, lai samazinātu klientu un amatpersonu tiešas saskarsmes iespējas.

7.12. Tiesnešu darbības kvalitātes uzlabošana un korupcijas risku tiesā novēršana

Nepieciešams nostiprināt lietu sadales kārtību tiesās, atbilstoši identificētajiem korupcijas riskiem tiesu sistēmā, sniegt priekšlikumus to samazināšanai.

7.13. Noziedzīgu nodarījumu valsts institūciju dienestā atklāšanas un pierādīšanas iespēju uzlabošana, ātru un kvalitatīvu kriminālprocesu virzības nodrošināšana.

Nepieciešams pilnveidot Krimināllikuma normas saistībā ar noziedzīgiem nodarījumiem valsts institūciju dienestā, skaidrot Kriminālprocesa likuma normas visās institūcijās, kas valstī veic pirmstiesas izmeklēšanu, sagatavojot rokasgrāmatas, metodiskos norādījumus un izglītojot darbiniekus, aktivizēt starptautisko sadarbību ar specializētām pretkorupcijas iestādēm.

8. Ietekme uz valsts budžetu un pašvaldību budžetiem

Pamatnostādņu ietvaros paredzēts īstenot Korupcijas novēršanas un apkarošanas programmu 2009.–2013.gadam, kurā paredzētie pasākumi 2009.gadam tiks īstenoti attiecīgajām institūcijām piešķirto valsts budžeta līdzekļu ietvaros.

Pamatnostādnēs ietvertie uzdevumi neparedz uzdevumus, kas radītu tiešu ietekmi uz pašvaldību budžetiem.

Pamatnostādņu īstenošanu institūcijām jānodrošina piešķirto budžeta līdzekļu ietvaros.

9. Sasaiste ar plānošanas reģionu attīstības programmās un stratēģijās noteiktajām prioritātēm

Reģionu plānošanas dokumentos (attīstības stratēģijās) definēti katra reģiona prioritārie attīstības virzieni, mērķi un uzdevumi to sasniegšanai. Lai arī tajos tiešā veidā tikpat kā netiek minēta korupcijas novēršana, jāatzīmē, ka pretkorupcijas politikas horizontālais raksturs iezīmē saikni arī ar šiem dokumentiem. Proti, to nozīmīgākās attīstības prioritātes – cilvēkresursu attīstība, uzņēmējdarbības attīstība, pakalpojumu kvalitāte, investīciju piesaiste u.tml. – un to sasniegšana ir lielā mērā saistāmas ar korupcijas izplatību. Korupcija apgrūtina un apdraud plānošanas reģionu nosprausto mērķu efektīvu sasniegšanu.

10. Turpmākā rīcība

Korupcijas novēršanas un apkarošanas valsts politikas īstenošanai Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs izstrādā un līdz 2009.gada 1.jūnijam iesniedz noteiktā kārtībā Ministru kabinetā Korupcijas novēršanas un apkarošanas programmas 2009.–2013.gadam projektu.

11. Pārskatu sniegšanas un novērtēšanas kārtība

Pamatnostādņu ieviešanu koordinēs Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs.

Ministru prezidents,
bērnu, ģimenes un sabiedrības
integrācijas lietu ministrs

V.Dombrovskis

(Ministru kabineta
2009.gada 21.maija
rīkojums Nr.326)

**Korupcijas novēršanas un apkarošanas pamatnostādņu 2009.–2013.gadam
kopsavilkums**

Korupcijas novēršanas un apkarošanas pamatnostādnes 2009.–2013.gadam (turpmāk – pamatnostādnes) ir vidēja termiņa politikas plānošanas dokuments un turpinājums iepriekšējā plānošanas periodā apstiprinātajām pamatnostādnēm "Korupcijas novēršanas un apkarošanas valsts stratēģija 2004.–2008.gadam" (atbalstīta ar Ministru kabineta 2004.gada 9.marta rīkojumu Nr.153 "Par pamatnostādnēm "Korupcijas novēršanas un apkarošanas valsts stratēģija 2004.–2008.gadam""). Pamatnostādnes ir izstrādātas, ņemot vērā Latvijas Nacionālā attīstības plāna 2007.–2013.gadam (apstiprināts ar Ministru kabineta 2006.gada 4.jūlija noteikumiem Nr.564 "Noteikumi par Latvijas Nacionālo attīstības plānu 2007.–2013.gadam") 4.1.4.apakšpunktā "Valsts pārvaldes darbības spējas stiprināšana" minēto 8.uzdevumu – novērst korupciju valsts pārvaldes institūcijās, lai valstī visas politikas būtu integrētas.

Korupcijas novēršanas un apkarošanas jomā ir konstatētas būtiskas problēmas:

1. Pretrunas starp partiju finansēšanas sistēmas mērķiem un esošo sistēmu.

2. Korupcijas risks rīcībā ar valsts un pašvaldības mantu, kā arī ārvalstu piešķirtā finansējuma izlietošanu publiskās un privātās partnerības projektos.

3. Valsts amatpersonu ienākumu un mantiskā stāvokļa kontroles sistēmas nepilnības un interešu konflikta situācijas riski.

4. Nepilnības iekšējās pretkorupcijas sistēmās valsts un pašvaldību iestādēs.

5. Iedzīvotāju tolerance pret korupciju, vāja izpratne par korupcijas nepieļaujamību un tās negatīvajām sekām, valsts amatpersonu vājās zināšanas par korupcijas novēršanas prasībām.

6. Labas pārvaldības principiem neatbilstošas procedūras.

7. Ilgstoša lietu izskatīšana un zema ticība tiesu varai un tās darbības kvalitātei.

8. Pienākums nodrošināt tiesību aktu un to piemērošanas prakses atbilstību starptautisko līgumu prasībām.

Pamatnostādņu galvenais mērķis ir nodrošināt valsts amatpersonām uzticētās varas godprātīgu un likumīgu izmantošanu valsts un sabiedrības interesēs.

Lai īstenotu pamatnostādnēs minēto mērķi, ir noteikti šādi apakšmērķi:

1. Korupcijas novēršanas jomā:

1.1. uzlabot politisko partiju un to apvienību finanšu darbības kontroli, mazinot atsevišķu personu vai ekonomisko grupējumu ietekmi uz politisko lēmumu pieņemšanu;

1.2. nepieļaut nelietderīgu un nelikumīgu valsts un pašvaldības mantas, tai skaitā Eiropas Savienības un citu starptautisko organizāciju, kā arī ārvalstu piešķirtā finansējuma, izlietošanu;

1.3. novērst interešu konfliktu valsts amatpersonu darbībā, kā arī pilnveidot amatpersonu mantiskā stāvokļa kontroli, lai novērstu iespējas gūt nelikumīgus ienākumus un tos legalizēt;

1.4. pilnveidot iekšējās pretkorupcijas sistēmas valsts un pašvaldības iestādēs;

1.5. mazināt iedzīvotāju toleranci pret korupciju, vājo izpratni par korupcijas nepieļaujamību un tās negatīvajām sekām, kā arī pilnveidot valsts amatpersonu zināšanas par korupcijas novēršanas prasībām;

1.6. izmantot labas pārvaldības principus, lai novērstu korupcijas iespējas.

2. Korupcijas apkarošanas jomā:

2.1. pilnveidot noziedzīgu nodarījumu apkarošanu valsts institūciju dienestā, panākot ātrāku un kvalitatīvāku kriminālprocesa virzīšanu;

2.2. uzlabot korupcijas apkarošanas iespējas, attīstot starptautisko sadarbību.

Pamatojoties uz definētajiem mērķiem un identificētajām problēmām, ir noteikti septiņi galvenie rīcības virzieni:

1. Politisko partiju un to apvienību finanšu darbības kontroles uzlabošana un lobēšanas tiesiskā procesa sakārtošana, mazinot atsevišķu personu vai ekonomisko grupējumu ietekmi uz politisko lēmumu pieņemšanu.

2. Lietderīgas un likumīgas rīcības nodrošināšana ar valsts un pašvaldības mantu, tai skaitā Eiropas Savienības un citu starptautisko organizāciju, kā arī ārvalstu piešķirto finansējumu.

3. Interešu konfliktu novēršana valsts amatpersonu darbībā, kā arī amatpersonu mantiskā stāvokļa kontroles pilnveidošana, lai novērstu iespējas gūt nelikumīgus ienākumus un tos legalizēt.

4. Iekšējās pretkorupcijas sistēmas pilnveidošana valsts un pašvaldības iestādēs.

5. Iedzīvotāju tolerances mazināšana pret korupciju, vājās izpratnes mazināšana par korupcijas nepieļaujamību un tās negatīvajām sekām, valsts amatpersonu zināšanu pilnveide par korupcijas novēršanas prasībām.

6. Labas pārvaldības principu ieviešana, lai novērstu korupcijas iespējas.

7. Korupcijas apkarošanas iespēju uzlabošana, lai nodrošinātu ātru un kvalitatīvu lietu izskatīšanu.

Pamatnostādnēs noteikto mērķu sasniegšana tiks nodrošināta piešķirto valsts budžeta līdzekļu ietvaros.

Pamatnostādnēs noteikto mērķu sasniegšanai un identificēto problēmu novēršanai Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs līdz 2009.gada 1.jūnijam izstrādās attīstības plānošanas dokumenta projektu "Korupcijas novēršanas un apkarošanas programma 2009.–2013.gadam", kurā tiks detalizēti noteikti veicamie pasākumi, to izpildes termiņi, atbildīgās institūcijas un pasākumu īstenošanai nepieciešamais finansējums.

Tieslietu ministrs

M.Segliņš